

VERSLAG

CRB 2022-0618

De werkgelegenheid in de scheikunde, de life sciences en de kunststof-rubbersector
November 2021

CCE
Conseil Central de l'Economie
Centrale Raad voor het Bedrijfsleven
CRB

Verslag over de werkgelegenheid in de chemische industrie, de life sciences en de kunststof- en rubberverwerkende sector

November 2021

Contactpersoon:
Maité Kervyn de Lettenhove
maite.kervyn@ccecrb.fgov.be

Inhoud

1	Werkgelegenheid in de chemische sector	6
1.1	Plaats van de chemische sector in de Belgische industrie en economie	6
1.2	Geografische structuur van de werkgelegenheid en verdeling per sector	10
1.3	Omvang van de ondernemingen.....	12
2	Typologie van de werknemer in de Belgische chemische sector	14
2.1	Statuut en geslacht.....	14
2.2	Scholingsniveau.....	16
2.3	Leeftijdsstructuur van de werkgelegenheid.....	20
2.4	Anciënniteit van de werknemers in de onderneming	22
3	Organisatie van het werk in de chemische industrie	24
3.1	Deeltijdarbeid	24
3.2	Aantal gewerkte uren per week	28
3.3	Vaste en tijdelijke banen.....	29
3.3.1	Uitzendarbeid	30
3.4	Atypische arbeid	31
3.5	Werktijdregeling	37
3.5.1	Identieke werktijden	37
3.5.2	Ploegenarbeid.....	37
3.5.3	Glijdende en gespreide werktijden.....	39
3.6	Tijdelijke werkloosheid.....	40
3.7	Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelag	41
3.8	Loopbaanonderbreking en tijdskrediet	42
4	Mobiliteit van de werknemers in de chemische sector	45
4.1	Grenswerknemers	45
5	Knelpuntberoepen.....	45
6	Conclusie.....	47

Lijst met tabellen

Tabel 1-1:	Werkgelegenheid in de chemische sector (x 1.000) en in de rest van de economie	6
Tabel 1-2:	Loontrekkers en zelfstandigen in de chemische sector in procenten van de totale werkgelegenheid	8
Tabel 1-3:	NACE 2008-nomenclatuur	9
Tabel 1-4:	Verdeling van de werkgelegenheid per bedrijfstak van de industrie in 2020	10
Tabel 1-5:	Aantal werknemers en de ontwikkeling ervan per gewest in de periode 2011- 4 ^e kwartaal 2019	11
Tabel 1-6:	Aandeel van het aantal werknemers per sector/subsector en per gewest op 31 december 2020	12
Tabel 1-7:	Werkgelegenheid chemische sector naar omvang van de ondernemingen op 31 december 2020	13
Tabel 1-8:	Aantal ondernemingen in de chemische sector volgens hun omvang op 31 december 2019	13
Tabel 2-1:	De werknemers van de chemische sector naar statuut en geslacht in december 2019	14
Tabel 2-2:	De werknemers van de chemische subsectoren (NACE) naar statuut en geslacht in december 2020	15
Tabel 2-3:	Aandeel van vrouwen in managementfuncties in de chemische sector in 2018	15
Tabel 2-4:	De werknemers van de chemische sector naar paritair comité (eerste kwartaal 2020)	16
Tabel 2-5:	Scholingsniveau naar geslacht in 2020	17
Tabel 2-6:	Onderwijsdomein van het hoogste diploma van de werknemers in de chemische sector, naar geslacht, in 2020	18
Tabel 2-7:	Gemiddelde anciënniteit in de verwerkende industrie in 2020	24
Tabel 3-1:	Aandeel van de voltijders en de deeltijders in het totale aantal loontrekkers in de chemische sector (NACE 20-21-22)	26
Tabel 3-2:	Aandeel van de deeltijdarbeid in de verwerkende industrie in 2020	27
Tabel 3-3:	Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur naar geslacht, statuut en arbeidsregeling in de chemische sector (NACE 20-21-22)	29
Tabel 3-4:	Vaste en tijdelijke banen in de chemische sector	30
Tabel 3-5:	Avondwerk in de chemische sector (NACE 20-21-22)	32
Tabel 3-6:	Nachtwerk in de chemische sector (NACE 20-21-22)	34
Tabel 3-7:	Zaterdagwerk in de chemische sector (NACE 20-21-22)	35
Tabel 3-8:	Zondagwerk in de chemische sector (NACE 20-21-22)	35
Tabel 3-9:	Thuiswerk in de chemische sector (NACE 20-21-22)	36
Tabel 3-10:	Ontwikkeling van de ploegenarbeid in de chemische sector (NACE 20-21-22)	38
Tabel 3-11:	Werktijdregeling in 2020 (NACE 20-21-22)	39
Tabel 3-12:	Aanpassing van de arbeidstijd in de chemische sector (met uitkering)	44
Tabel 4-1:	Ontwikkeling van het aantal grenswerknemers tijdens de afgelopen jaren in de chemische sector	45
Tabel 4-2:	Thuisland van de grenswerknemers in 2020-4	45

Lijst met grafieken

Grafiek 1-1: Ontwikkeling van het aantal loontrekkers in de periode 1997-2020.....	7
Grafiek 2-1: Scholingsniveau in de chemische sector in 2018 en 2020.....	16
Grafiek 2-2: Scholingsniveau in de Belgische economie in 2020	17
Grafiek 2-3: Scholingsniveau in de Europese chemische sector in 2019	19
Grafiek 2-4: Ontwikkeling van het scholingsniveau in de Europese chemische sector	19
Grafiek 2-5: Leeftijdsstructuur naar beroepsstatuut van de loontrekkers in de chemische sector in 2020	20
Grafiek 2-6: Leeftijdsstructuur naar geslacht van de loontrekkers in de chemische sector in 2020.....	21
Grafiek 2-7: Ontwikkeling van de leeftijdsstructuur in de chemische sector in 2018 en 2020	21
Grafiek 2-8: Vergelijking van de leeftijdsstructuur in 2020	22
Grafiek 2-9: Percentage loontrekkers met x jaar anciënniteit in de onderneming in 2020.....	22
Grafiek 2-10: Ontwikkeling van de gemiddelde anciënniteit in eenzelfde onderneming in de chemische sector (in jaren)	23
Grafiek 3-1: Ontwikkeling van het aandeel van de deeltijdarbeid (NACE 20-21-22).....	25
Grafiek 3-2: Aandeel van de voltijdse arbeid in de Europese chemische sector in 2019 (NACE 20-21-22).....	28
Grafiek 3-3: Aandeel van de werknemers met een contract voor onbepaalde duur in de Europese chemische sectoren in 2019 (NACE 20-21-22)	30
Grafiek 3-4: Aantal uitzendkrachten in de chemie van 2017 tot 2020 (NACE 20-21-22).....	31
Grafiek 3-5: Atypische arbeid in de chemische sector (NACE 20-21-22)	32
Grafiek 3-6: Aandeel van het avondwerk in de Europese chemische sector in 2019 (NACE 20-21-22).....	33
Grafiek 3-7: Aandeel van het nachtwerk in de Europese chemische sector in 2019 (NACE 20-21-22).....	34
Grafiek 3-8: Aandeel van het zaterdagwerk in de Europese chemische sectoren in 2019.....	35
Grafiek 3-9: Aandeel van het zondagwerk in de Europese chemische sectoren in 2019	36
Grafiek 3-10: Aandeel van de werknemers die gewoonlijk 's avonds, 's nachts, in het weekend of thuis werken in de chemische industrie en in de verwerkende industrie in haar geheel in 2019 en 2020	37
Grafiek 3-11: Aandeel van ploegenarbeid in de Europese chemische sectoren in 2019 (NACE 20-21-22).....	38
Grafiek 3-12: Ontwikkeling van het aantal tijdelijke werklozen in de chemische sector	40
Grafiek 3-13: Ontwikkeling van het aantal tijdelijke werklozen in de chemische sector	40
Grafiek 3-14: SWT'ers in de chemische sector	41
Grafiek 3-15: Uitsplitsing van het aantal SWT-ers naar leeftijd in de chemische sector.....	42
Grafiek 3-16: Uitsplitsing van het aantal SWT'ers naar leeftijdscategorie in de chemische sector	42

Verslag over de werkgelegenheid in de chemische sector

Dit verslag over de werkgelegenheid in de chemische sector bestaat uit vijf delen.

Het eerste deel van dit verslag beschrijft de werkgelegenheid in de sector in de periode 2019-2020. Het gaat ook dieper in op de geografische locatie van de arbeidsplaatsen en op de belangrijkste subsectoren. Ten slotte bevat het een analyse van het aantal bedrijven en van de omvang van de bedrijven die actief zijn in de chemische sector. Al deze gegevens worden waar mogelijk in perspectief gebracht met de ontwikkelingen in de rest van de industrie en in de Belgische economie in haar geheel.

Het tweede deel is gewijd aan de typologie van de werknemer in de sector, zoals het geslacht, het statuut, het scholingsniveau, de leeftijdsstructuur en de anciënniteit.

Het derde deel kijkt de organisatie van het werk in de sector. Hoe intensief is het gebruik van deeltijdarbeid, hoe lang is de gemiddelde werkweek, is de arbeidsovereenkomst tijdelijk of van onbepaalde duur, wordt er gebruik gemaakt van atypische arbeid, tijdelijke werkloosheid, vervroegd pensioen of tijdskrediet? Indien mogelijk wordt elk van deze aspecten in een ruimer referentiekader geplaatst, t.w. in dat van de verwerkende industrie in haar geheel, of wordt er een vergelijking gemaakt met de situatie in de Franse, de Duitse, de Nederlandse en de hele Europese chemische sector.

Het vierde deel heeft betrekking op de mobiliteit van de werknemers uit de sector tussen België en de buurlanden.

Het laatste deel besteedt aandacht aan de knelpuntfuncties in de sector.

Bronnen

Voor het realiseren van dit verslag werden verschillende bronnen gebruikt. De belangrijkste zijn het INR, de statistieken van de RSZ en de RVA, de enquêtes naar de arbeidskrachten van de fod Economie Statistics Belgium, Eurostat en de structuurenquêtes van de fod Economie Statistics Belgium. We willen de medewerkers van deze instellingen van harte bedanken voor de goede samenwerking die dit verslag mogelijk heeft gemaakt.

1 Werkgelegenheid in de chemische sector

1.1 Plaats van de chemische sector in de Belgische industrie en economie

Van 1997 tot 2020 ging de werkgelegenheid in de chemische sector (NACE-codes 20-21-22) er met 3,0% op vooruit. De chemie deed het dus duidelijk beter dan de industrie in haar geheel, waar de werkgelegenheid met 22,7% terugliep. In 1997 telde de sector 94.000 medewerkers, waarvan 500 zelfstandigen. In 2020 telde de sector 96.800 medewerkers, waarvan 500 zelfstandigen. De totale werkgelegenheid in de chemische sector nam van 1997 tot 2020 dus toe met 2.800 personen, die voor het grootste deel loontrekkers waren¹.

In de industriesectoren zonder de chemie gingen in de periode 1997-2020 in totaal 154.600 jobs (-26,9%) verloren. Het ging hier om een verlies van 149.200 jobs in loondienst (-27,5%) en 5.400 jobs als zelfstandige (-17,3%).

Tabel 1-1: Werkgelegenheid in de chemische sector (x 1.000) en in de rest van de economie

		1997	2002	2008	2018	2019	2020	Δ 2020-19	Δ 2020-97	%Δ 2020-97
Chemie (20-21-22)	Werknemers	93,5	97,5	96,4	94,6	95,2	96,4	1,2	2,9	3,1%
	Zelfstandigen	0,5	0,4	0,3	0,3	0,4	0,5	0,1	0	0,0%
	Totaal	94	97,9	97,5	95	95,8	96,8	1	2,8	3,0%
Industrie	Werknemers	636,3	622,8	578	491,2	493,3	490	-3,3	-146,3	-23,0%
	Zelfstandigen	31,7	28,6	26,6	25,9	25,9	26,3	0,4	-5,4	-17,0%
	Totaal	668,1	651,2	604,4	516,9	519,7	516,3	-3,4	-151,8	-22,7%
Industrie zonder chemie	Werknemers	542,8	525,3	481,6	396,6	398,1	393,6	-4,5	-149,2	-27,5%
	Zelfstandigen	31,2	28,2	26,3	25,6	25,5	25,8	0,3	-5,4	-17,3%
	Totaal	574,1	553,3	506,9	421,9	423,9	419,5	-4,4	-154,6	-26,9%
Netwerksectoren	Werknemers	299,6	312,5	316,6	319,8	326,1	328,6	2,5	29	9,7%
	Zelfstandigen	12,9	12,1	12,3	12,3	12,4	12,5	0,1	-0,4	-3,1%
	Totaal	312,4	324,6	329,2	332,1	338,4	341	2,6	28,6	9,2%
Bouw	Werknemers	181,4	194,9	217	211,6	212,4	212,9	0,5	31,5	17,4%
	Zelfstandigen	55,4	52,2	55,8	71,8	74,2	77,1	2,9	21,7	39,2%
	Totaal	236,8	247,1	272,8	283,4	286,6	290	3,4	53,2	22,5%
Distributie	Werknemers	399,3	458	503,6	509,2	512,7	511,1	-1,6	111,8	28,0%
	Zelfstandigen	154,6	125,7	101,1	79,7	78,8	78,7	-0,1	-75,9	-49,1%
	Totaal	553,9	583,7	604,6	589	591,5	589,7	-1,8	35,8	6,5%
Diensten aan consumenten	Werknemers	556,1	612	634	637,1	641,3	624,6	-16,7	68,5	12,3%
	Zelfstandigen	223,1	193,5	164,1	155,1	157	160,1	3,1	-63	-28,2%
	Totaal	779,2	805,3	798	792,3	798,2	784,5	-13,7	5,3	0,7%
Diensten aan bedrijven	Werknemers	475,8	588,9	715	868,3	890,9	877,6	-13,3	401,8	84,4%
	Zelfstandigen	237,8	263,2	322,1	399,9	407,6	413,6	6	175,8	73,9%
	Totaal	713,6	852	1037,3	1268,2	1298,5	1291,2	-7,3	577,6	80,9%
Quartair	Werknemers	1031,7	1135,2	1274,3	1459	1484,4	1498,7	14,3	467	45,3%
	Zelfstandigen	74,7	80	83,2	105	107,6	110,4	2,8	35,7	47,8%
	Totaal	1106,4	1215,4	1357,6	1563,9	1592,1	1609	16,9	502,6	45,4%
Totale werkgelegenheid in BE	Werknemers	3199,7	3486,5	3756	4013,7	4076,6	4061,4	-15,2	861,7	26,9%
	Zelfstandigen	705,7	689,1	715,7	804,5	818,7	833	14,3	127,3	18,0%
	Totaal	3905,4	4175,5	4471,7	4818,2	4895,3	4894,4	-0,9	989	25,3%

Noot: de gegevens van het INR voor 2020 worden nog als voorlopig beschouwd. De cijfers zijn afgerond op het dichtstbijzijnde honderdtal, waardoor ze dus niet zeer nauwkeurig zijn. De optelsom loontrekkers + zelfstandigen is om dezelfde reden niet altijd precies gelijk aan de totale werkgelegenheid in de verschillende sectoren.

Bron: secretariaat CRB op basis van data van het INR

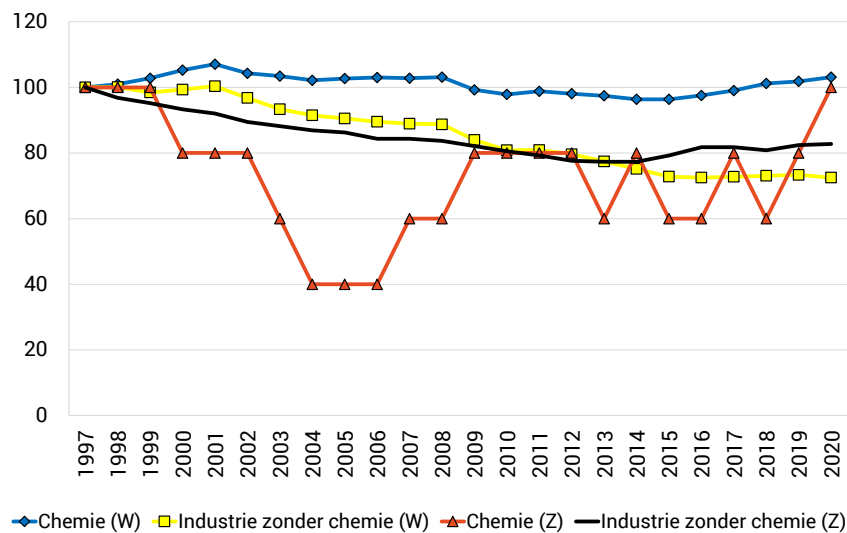
De toename van de totale werkgelegenheid met 989.000 jobs (+25,3%) van 1997 tot 2020 is vooral toe schrijven aan de sterke ontwikkeling van de diensten aan bedrijven en van de quartaire sectoren. De uitbesteding van dienstenactiviteiten door de industriesectoren kan deze ontwikkelingen gedeeltelijk verklaren.

¹ Deze cijfers zijn afgerond op het dichtstbijzijnde honderdtal. Ze zijn dus niet zeer nauwkeurig.

Zo steeg de werkgelegenheid in de periode 1997-2020 met 80,9% in de sectoren die diensten leveren aan bedrijven en met 45,4% in de quartaire sectoren. Ook de bouwsector leverde een forse bijdrage aan de toename van de totale werkgelegenheid (+22,5%). Andere sectoren (netwerksectoren, distributie en sectoren die diensten leveren aan consumenten) kenden een bescheidenere groei van de werkgelegenheid.

Dit wordt hieronder grafisch geïllustreerd. De chemische sector wist de werkgelegenheid bij de loontrekkers op peil te houden in de periode 1997-2020, met uitzondering van de terugval na de crisisperiode in 2008-2009. In de industrie zonder de chemie zag men het aantal loontrekkers sinds 2001 bijna continu dalen en ook in sterkere mate na de crisisperiode. De voorbije jaren (sinds 2014) bleven de cijfers evenwel vrij stabiel. Het (kleine) aantal zelfstandigen in de chemische sector schommelde fors over de hele periode 1997-2020. Tot in 2013 zag men ook voor de zelfstandigen in andere industriële sectoren een geleidelijke daling, waarna een stabilisatie optrad (met een lichte opwaartse trend).

Grafiek 1-1: Ontwikkeling van het aantal loontrekkers in de periode 1997-2020

Bron: secretariaat CRB op basis van data van het INR

Het aandeel van de chemische sector in de totale werkgelegenheid (loontrekkers en zelfstandigen) van de Belgische industrie klokte in 2020 af op 18,7%.

De chemie is één van de weinige industriële sectoren die zich inzake werkgelegenheid wist te handhaven in de periode 1997-2020.

Het aantal loontrekkers steeg opnieuw na 2015, nl. met 1.100 in 2016, 1.400 in 2017, 2.100 in 2018, 800 in 2019 en 1.000 in 2020 (ondanks de COVID-19-gezondheids crisis).

Tabel 1-2: Loontrekkers en zelfstandigen in de chemische sector in procenten van de totale werkgelegenheid

	1997	2002	2008	2018	2019	2020
Werknemers chemie in industrie	14,7%	15,7%	16,7%	19,3%	19,3%	19,7%
Zelfstandigen chemie in industrie	1,6%	1,4%	1,1%	1,2%	1,5%	1,9%
Werkenden (W&Z) chemie in industrie	14,1%	15,0%	16,0%	18,4%	18,4%	18,7%
Werknemers chemie in werknemers in BE	2,9%	2,8%	2,6%	2,4%	2,3%	2,4%
Zelfstandigen chemie in zelfstandigen in BE	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
Werkenden (W&Z) chemie in werkenden in BE	2,4%	2,3%	2,2%	2,0%	2,0%	2,0%
Werknemers industrie in werknemers in BE	19,9%	17,9%	15,4%	12,2%	12,1%	12,1%
Zelfstandigen industrie in zelfstandigen in BE	4,5%	4,1%	3,7%	3,2%	3,2%	3,2%
Werkenden (W&Z) industrie in werkenden in BE	17,1%	15,6%	13,5%	10,7%	10,6%	10,5%

Bronnen: secretariaat CRB op basis van data van het INR, Steunpunt Werk

Tabel 1-3 geeft de verschillende subsectoren per sector weer, volgens de NACE 2008-nomenclatuur.

Tabel 1-3: NACE 2008-nomenclatuur

Industrie
Voeding (10-12)
Textiel (13-15)
Hout (16)
Papier(17)
Drukkerijen (18)
Aardolie en Cokes (19)
Chemische producten (20)
Farmaceutische producten (21)
Rubber en kunststof (22)
Minerale producten (23)
Metalen in primaire vorm (24)
Producten van metaal (25)
Informatica en optische producten (26)
Elektrische apparatuur (27)
Machines (28)
Assemblage van motorvoertuigen (29)
Andere transportmiddelen (30)
Meubelen en overige industrie (31-32)
Reparatie en installatie van machines en apparaten (33)
Uitgeverijen (58)
Netwerksectoren
Elektriciteit en gas (35)
Water (36)
Afval (37-39)
Vervoer te land en via pijpleidingen (49)
Vervoer over water (50)
Luchtvaart (51)
Opslag en vervoerondersteunende activiteiten (52)
Posterijen en koeriers (53)
Telecommunicatie (61)
Bouw
Bouwnijverheid (41-43)
Consumenten diensten
Groot- en detailhandel voertuigen (45)
Detailhandel zonder voertuigen (47)
Verschaffen van accommodatie; eet- en drinkgelegenheden (55-56)
Media beeld en geluid (59-60)
Financiële dienstverlening (64)
Verzekeringen en pensioenfondsen (65)
Exploitatie van en handel in onroerend goed (68)
Reisbureaus (79)
Reparatie van computers en consumentenartikelen (95)
Overige persoonlijke diensten (96)
Huishoudens als werkgever van personeel (97-98)
Bedrijven diensten
Groothandel zonder voertuigen (46)
Programmeren (62-63)
Ondersteunende activiteiten voor verzekeringen en pensioenfondsen (66)
Rechtskundige boekhoudkundige e.a consultancy (69-70)
Architecten en ingenieurs ... (71)
Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied (72)
Reclamewezen en marktonderzoek (73)
Overige wetenschappelijke en technische activiteiten (74-75)
Verhuur en lease (77)
Terbeschikkingstelling van personeel (78)
Administratieve, zakelijke en kuisdiensten (80-82)
Quartair
Openbaar bestuur, defensie en sociale verzekeringen (84)
Onderwijs (85)
Menselijke gezondheidszorg (86)
Maatschappelijke dienstverlening met en zonder huisvesting (87-88)
Kunst en amusement; bibliotheken, musea en overige culturele en creatieve activiteiten; kansspelen (90-92)
Sport, ontspanning en recreatie (93)
Verenigingen (94)

Bron: secretariaat CRB op basis van data van het INR

Het aandeel van de chemische sector in de industriële werkgelegenheid is gestegen in de periode 1997-2020. Met 18,7% was deze sector (totaal van de NACE-codes 20-21-22) duidelijk belangrijk voor de industriële werkgelegenheid; alleen de voedingssector was groter (Tabel 1-4)².

De toename van het industriële aandeel in de periode 1997-2020 situeerde zich vooral in de subsectoren life sciences (farma) en rubber-kunststof en in mindere mate in de subsector chemische producten. In 2020 was de chemische industrie goed voor 8,3% van de industriële werkgelegenheid, de farmaceutische industrie voor 5,5% en rubber-kunststof voor 4,9%.

Tabel 1-4: Verdeling van de werkgelegenheid per bedrijfstak van de industrie in 2020

	1997	2002	2008	2018	2019	2020	Aantal in 2020
Voeding (10-12)	15,1%	15,3%	16,4%	19,2%	19,4%	19,6%	101.106
Textiel (13-15)	9,5%	8,0%	6,4%	4,3%	4,0%	3,9%	20.013
Hout (16)	2,1%	2,3%	2,4%	2,9%	3,0%	3,0%	15.330
Papier(17)	2,5%	2,4%	2,3%	2,1%	2,3%	2,3%	11.858
Drukkerijen (18)	3,7%	3,5%	3,4%	2,9%	2,8%	2,6%	13.540
Aardolie en Cokes (19)	0,7%	0,8%	0,7%	0,9%	0,9%	0,9%	4.838
Chemische producten (20)	8,1%	8,0%	7,9%	8,4%	8,2%	8,3%	42.976
Farmaceutische producten (21)	2,3%	3,0%	3,8%	5,2%	5,2%	5,5%	28.311
Rubber en kunststof (22)	3,6%	4,0%	4,3%	4,8%	4,9%	4,9%	25.452
Totaal chemie	14,1%	15,0%	16,0%	18,4%	18,4%	18,7%	96.739
Minerale producten (23)	5,3%	5,2%	5,1%	5,2%	5,2%	5,3%	27.104
Metalen in primaire vorm (24)	6,4%	5,9%	6,0%	4,9%	5,0%	4,9%	25.454
Producten van metaal (25)	10,0%	10,9%	12,2%	10,2%	10,0%	10,0%	51.717
Informatica en optische producten (26)	3,1%	3,2%	2,5%	2,1%	2,1%	2,1%	11.096
Elektrische apparatuur (27)	3,9%	3,6%	3,3%	2,9%	3,0%	2,8%	14.478
Machines (28)	5,8%	5,9%	6,7%	5,8%	5,7%	5,7%	29.418
Assemblage van motorvoertuigen (29)	9,0%	8,8%	7,6%	5,9%	5,8%	5,7%	29.529
Andere transportmiddelen (30)	1,1%	1,4%	1,2%	1,3%	1,3%	1,3%	6.565
Meubelen en overige industrie (31-32)	4,8%	4,6%	4,4%	4,2%	4,2%	4,2%	21.613
Reparatie en installatie van machines en apparaten (33)	1,3%	1,3%	1,6%	4,6%	5,0%	5,0%	25.970
Uitgeverijen (58)	1,6%	1,7%	1,9%	2,0%	1,9%	1,9%	9.867
Industrie (10-33/58)	100%	100%	100%	100%	100%	100%	612.974

Bron: secretariaat CRB op basis van data van het INR

1.2 Geografische structuur van de werkgelegenheid en verdeling per sector

Dit hoofdstuk bevat gegevens van 2019 als er voor 2020 geen gegevens beschikbaar zijn volgens de gecentraliseerde en gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ. De gegevens van 2020 zijn de recentste beschikbare cijfers van de RSZ op het ogenblik van opstelling van dit verslag.

Volgens het concept van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ telde ons land in december 2019 in totaal 94.882 werknemers voor alle sectoren van de chemie. Dit is minder dan de 95.690 die blijken uit de nationale rekeningen van 2019. Dit verschil wordt gedeeltelijk verklaard door de rol van de zelfstandige arbeid.

De gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ tonen, net als de INR-cijfers, aan dat de de-industrialisatie zich ook van 2011 tot 2019 heeft voortgezet in ons land (-5,9% in die periode). De gedecentraliseerde cijfers van de RSZ laten toe om een gedetailleerd beeld van de geografische structuur van de werkgelegenheid te geven. We zien dat de impact van de-industrialisatie op de

² De rangschikking hieronder werd opgesteld op basis van de nomenclatuur van de economische activiteiten in de Europese Gemeenschap (2-cijfercode NACE 2008). Deze verdeling houdt geen rekening met de groeperingen volgens beroepsfederaties of vakcentrales.

werkgelegenheid in de periode 2011-2019 groter was in Wallonië (-5,9%) dan in Vlaanderen (-4,8%). In Brussel was de impact nog groter (-23,1%). Voor de chemische industrie (NACE 20) en voor rubber en kunststof (NACE 22) noteren we voor België een terugval met resp. 2,5% en 6,3%, terwijl de farmaceutische producten (NACE 21) een aanzienlijke stijging met 27,5% lieten optekenen in de periode 2011-2019. Deze laatste ontwikkeling deed zich voor in Vlaanderen en Wallonië, niet in Brussel (daar observeren we een daling). Voor de twee sectoren met een dalende werkgelegenheid was de ontwikkeling bijna gelijklopend in Vlaanderen en Wallonië. In Brussel was er een sterkere daling voor de chemische industrie, maar wel een lichte stijging voor rubber en kunststof.

Tabel 1-5: Aantal werknemers en de ontwikkeling ervan per gewest in de periode 2011- 4^e kwartaal 2019

Nace 2	Sector	België		Vlaanderen		Wallonië		Brussel	
		Dec-19	2011-2019	Dec-19	2011-2019	Dec-19	2011-2019	Dec-19	2011-2019
10	Voeding	84059	7,4%	59666	6,3%	20944	11,2%	3449	4,8%
11	Dranken	10468	18,0%	6852	18,3%	2740	19,4%	876	11,7%
12	Tabak	1166	-28,7%	1090	-24,0%	76	-13,6%		-100,0%
13	Textiel	17840	-12,9%	15571	-14,0%	2211	-1,3%	58	-55,0%
14	Kleding	2873	-39,8%	2495	-33,0%	205	-27,3%	173	-77,4%
15	Schoenen	1123	12,2%	920	22,8%	134	-19,3%	69	-19,8%
16	Hout	9445	-4,0%	6369	-4,7%	2916	-0,9%	160	-25,6%
17	Papier en karton	12001	-4,8%	9104	0,1%	2700	-13,6%	197	-48,8%
18	Drukkerijen	9599	-34,2%	7362	-27,9%	1760	-41,5%	477	-65,2%
19	Aardolie en Cokes	3560	11,9%	3554	11,9%	6	50,0%	0	/
20	Chemische producten	41912	-2,5%	32679	-1,8%	8684	-3,0%	549	-28,1%
21	Farmaceutische producten	31101	27,5%	13359	40,7%	15891	23,7%	1851	-9,9%
22	Rubber en kunststof	21869	-6,3%	17732	-6,6%	3885	-5,5%	252	0,8%
23	Minerale producten	26269	-7,9%	15387	-6,3%	10736	-4,4%	146	-83,0%
24	Metalen in primaire vorm	25172	-16,5%	17867	-3,2%	7038	-38,5%	267	7,2%
25	Producten van metaal (uitgez. machines)	55266	-5,0%	38313	-4,3%	15844	-4,6%	1109	-26,3%
26	Informatica en optische producten	12225	-2,8%	9083	-6,0%	3041	9,5%	101	-25,7%
27	Elektrische apparatuur	12713	-14,9%	6944	-25,1%	5189	11,0%	580	-41,5%
28	Machines	30766	-17,2%	24343	-0,1%	5559	-50,0%	864	-48,8%
29	Assemblage van motorvoertuigen	31477	-17,7%	25989	-20,7%	2248	-22,9%	3240	26,2%
30	Andere transportmiddelen	6377	2,7%	1779	-16,6%	4028	16,8%	570	-8,8%
31	Meubelen	10138	-19,1%	8644	-19,6%	1405	-12,0%	89	-50,0%
32	Overige industrie	6991	-2,7%	5114	-4,7%	1620	8,9%	257	-21,4%
33	Reparatie en installatie van machines en apparaten	15834	-7,0%	10206	-0,6%	4685	-5,1%	943	-48,3%
58	Uitgeverijen	7444	-23,6%	4338	-26,4%	1332	-13,2%	1774	-23,4%
Total	Industrie	487688	-5,9%	344760	-4,8%	124877	-5,9%	18051	-23,1%

Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

Tabel 1-6 (RSZ-cijfers) bevat de verdeling van de werkgelegenheid per subsector (volgens NACE-code 5). We constateren dat de geneesmiddelensector de grootste subsector is (29.354 loontrekkers) en, qua aandeel in de hele chemische sector, sterk geconcentreerd is in Brussel en Wallonië. De geneesmiddelensector is ook omvangrijk in Vlaanderen (ca. 22% van de werkgelegenheid in de chemische sector in het gewest), maar we vinden er ook een grote kunststof-rubbersector en basischemie. De kunststof-rubbersector heeft een groot gewicht in Vlaanderen (ca. 28% van de werkgelegenheid van de hele chemische sector in Vlaanderen), maar is veel minder aanwezig in de andere twee gewesten van het land.

Tabel 1-6: Aandeel van het aantal werknemers per sector/subsector en per gewest op 31 december 2020

Sectoren en subsectoren	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	Totaal
Chemische producten	31,3%	50,7%	28,6%	43,4%
Farmaceutische grondstoffen en producten	60,4%	21,6%	58,5%	34,0%
Producten van rubber of kunststof	8,3%	27,6%	12,8%	22,6%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	Totaal
Chemie (totaal)	746	32418	8453	41617
Vervaardiging van andere anorganische chemische basisproducten	1	1290	1445	2736
Vervaardiging van andere chemische producten, n.e.g.	47	4408	1043	5498
Vervaardiging van andere organische chemische basisproducten	99	10960	741	11800
Vervaardiging van synthetische rubber in primaire vormen		379	58	437
Vervaardiging van lijm		181	43	224
Vervaardiging van kleurstoffen en pigmenten		541	5	546
Vervaardiging van synthetische en kunstmatige vezels	0	264		264
Vervaardiging van industriële gassen	504	760	25	1289
Vervaardiging van kunststoffen in primaire vormen	2	5660	2192	7854
Vervaardiging van parfums en toiletartikelen	8	1708	682	2398
Vervaardiging van verf, vernis e.d., drukinkt en mastiek	8	2402	276	2686
Vervaardiging van verdelgsmiddelen en van andere chemische producten voor de landbouw		782	355	1137
Vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen		906	596	1502
Vervaardiging van poets- en reinigingsmiddelen	6	623	70	699
Vervaardiging van kruit en springstoffen			152	152
Vervaardiging van zeep en wasmiddelen	20	1477	490	1987
Vervaardiging van etherische oliën	51	77	280	408
Farmaceutische grondstoffen en producten (totaal)	1439	13833	17281	32553
Vervaardiging van overige farmaceutische producten	7	280	1159	1446
Vervaardiging van geneesmiddelen	1410	12521	15423	29354
Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen	22	1032	699	1753
Rubber en kunststof (totaal)	199	17673	3782	21654
Vervaardiging van andere producten van rubber	12	1550	214	1776
Vervaardiging van andere producten van kunststof	58	6227	933	7218
Vervaardiging van platen, vellen, buizen en profielen van kunststof	69	2562	556	3187
Vervaardiging van kunststofartikelen voor de bouw	23	2203	1356	3582
Vervaardiging van verpakkingsmateriaal van kunststof	37	4771	503	5311
Bandenproductie en loopvlakvernieuwing		360	220	580

Bron: secretariaat CRB op basis van de gecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

1.3 Omvang van de ondernemingen

De werkgelegenheid in de chemische sector is sterk geconcentreerd bij de grote bedrijven (meer dan 100 werknemers). Deze bedrijven zijn in België goed voor 81,8% van de werkgelegenheid. In Wallonië en Vlaanderen is hun aandeel ongeveer even groot; in Brussel bedraagt het slechts 66%.

De kleine en middelgrote ondernemingen (met resp. minder dan 10 en 10 tot 99 loontrekkers) hebben ongeveer hetzelfde aandeel in heel België (18,3%) als in Wallonië (18,5%) en Vlaanderen (17,5%). In Brussel zijn er meer middelgrote ondernemingen.

Tabel 1-7: Werkgelegenheid chemische sector naar omvang van de ondernemingen op 31 december 2020

Omvang van de onderneming	Aantal loontrekkers				Aantal loontrekkers in % van het totaal			
	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
<5	8	85	77	180	0,3%	0,1%	0,3%	0,2%
5 tot 9	0	109	125	234	0,0%	0,2%	0,4%	0,2%
10 tot 19	32	334	271	637	1,3%	0,5%	0,9%	0,7%
20 tot 49	56	1367	356	1779	2,3%	2,1%	1,2%	1,9%
50 tot 99	125	1775	905	2805	5,2%	2,8%	3,1%	2,9%
100 tot 199	106	2957	2748	5811	4,4%	4,6%	9,3%	6,1%
199 tot 500	558	8331	3842	12731	23,4%	13,0%	13,0%	13,3%
500 tot 1000	1499	11399	5258	18156	62,9%	17,8%	17,8%	18,9%
> 1000	0	37567	15934	53501	0,0%	58,8%	54,0%	55,8%
Totaal	2384	63924	29516	95834	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Procent	2,5%	66,7%	30,8%	100,0%				

Bron: secretariaat CRB op basis van de gecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

De sector telde 1.254 ondernemingen eind december 2019.

Ongeveer 1/6 van alle ondernemingen in België telde meer dan 100 loontrekkers.

In Wallonië en in Brussel zijn er in verhouding minder grote ondernemingen dan in Vlaanderen. De andere ondernemingen zijn bijna gelijk gespreid over kleine en middelgrote ondernemingen. De middelgrote ondernemingen zijn iets talrijker dan de kleine ondernemingen, behalve in Brussel, waar het omgekeerde het geval is.

Tabel 1-8: Aantal ondernemingen in de chemische sector volgens hun omvang op 31 december 2019

Omvang van de onderneming	Aantal ondernemingen				Aantal ondernemingen in % van het totaal			
	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
< 5	33	198	112	343	43,4%	25,0%	29,0%	27,4%
5 tot 9	11	100	50	161	14,5%	12,6%	13,0%	12,8%
10 tot 19	11	106	63	180	14,5%	13,4%	16,3%	14,4%
20 tot 49	9	162	80	251	11,8%	20,5%	20,7%	20,0%
50 tot 99	6	79	30	115	7,9%	10,0%	7,8%	9,2%
100 tot 199	2	81	30	113	2,6%	10,2%	7,8%	9,0%
200 tot 499	4	44	14	62	5,3%	5,6%	3,6%	4,9%
500 tot 1000	0	16	4	20	0,0%	2,0%	1,0%	1,6%
> 1000	0	6	3	9	0,0%	0,8%	0,8%	0,7%
Totaal	76	792	386	1254	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Procent	6,1%	63,2%	30,8%	100,0%				
Gemiddelde per onderneming	34,9	80,5	73,7	75,7				

Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

2 Typologie van de werknemer in de Belgische chemische sector

2.1 Statuut en geslacht

Tabel 2-1: De werknemers van de chemische sector naar statuut en geslacht in december 2019

	België			Brussel			Vlaanderen			Wallonië		
	Bedienden	Arbeiders	Totaal	Bedienden	Arbeiders	Totaal	Bedienden	Arbeiders	Totaal	Bedienden	Arbeiders	Totaal
Uitsplitsing naar status												
Chemie												
Vrouwen	63,5%	82,2%	71,0%	58,2%	72,7%	61,4%	65,8%	82,6%	73,5%	60,2%	81,3%	66,6%
Mannen	36,5%	17,8%	29,0%	41,8%	27,3%	38,6%	34,2%	17,4%	26,5%	39,8%	18,7%	33,4%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Industrie												
Vrouwen	63,9%	84,6%	76,1%	63,2%	84,2%	73,3%	64,2%	83,6%	76,0%	63,3%	87,8%	76,7%
Mannen	36,1%	15,4%	23,9%	36,8%	15,8%	26,7%	35,8%	16,4%	24,0%	36,7%	12,2%	23,3%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Uitsplitsing naar geslacht												
Chemie												
Vrouwen	53,3%	46,7%	100,0%	74,0%	26,0%	100,0%	48,5%	51,5%	100,0%	63,1%	36,9%	100,0%
Mannen	75,2%	24,8%	100,0%	84,5%	15,5%	100,0%	70,0%	30,0%	100,0%	83,1%	16,9%	100,0%
Totaal	59,6%	40,4%	100,0%	78,1%	21,9%	100,0%	54,2%	45,8%	100,0%	69,8%	30,2%	100,0%
Industrie												
Vrouwen	34,5%	65,5%	100,0%	44,7%	55,3%	100,0%	33,0%	67,0%	100,0%	37,4%	62,6%	100,0%
Mannen	62,1%	37,9%	100,0%	71,5%	28,5%	100,0%	58,4%	41,6%	100,0%	71,4%	28,6%	100,0%
Totaal	41,1%	58,9%	100,0%	51,9%	48,1%	100,0%	39,1%	60,9%	100,0%	45,3%	54,7%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

In december 2019 was 28,6% van de werknemers in de chemische sector vrouw, wat meer is dan in de hele industrie, waar slechts 23,7% van het vrouwelijk geslacht was. Vrouwen zijn in de chemische sector zowel bij de arbeiders als bij de bedienden iets beter vertegenwoordigd dan in de industrie in haar geheel. Bij de bedienden was 36,2% vrouw, tegenover 35,9% in de hele industrie. Bij de arbeiders was 17,6% vrouw, tegenover slechts 15,3% in de hele industrie.

De arbeiders waren in de chemie goed voor 41,1% van de werknemers, tegenover 59,6% in de industrie.

Als we de chemische subsectoren meer in detail bekijken (volgens de classificatiedetails NACE5), zien we dat de vrouwen in de meerderheid zijn, zowel bij de bedienden als bij de arbeiders, in de tak vervaardiging van overige farmaceutische producten en in de tak vervaardiging van parfums en toiletartikelen. In de subsector vervaardiging van geneesmiddelen, die de grootste werkverschaffer is, zijn vrouwen goed voor 45,7% van de arbeiders en 46,5% van de bedienden. Ze zijn daarentegen sterk in de minderheid in subsectoren als de vervaardiging van synthetische rubber, de vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen en de vervaardiging van kunststoffen in primaire vormen.

Tabel 2-2: De werknemers van de chemische subsectoren (NACE) naar statuut en geslacht in december 2020

	Aantal arbeiders	% Mannen	% Vrouwen	Aantal bedienden	% Mannen	% Vrouwen
Vervaardiging van andere producten van rubber	1120	88,1%	11,9%	656	63,7%	36,3%
Vervaardiging van andere producten van kunststof	4523	78,8%	21,2%	2697	64,8%	35,2%
Vervaardiging van andere anorganische chemische basisproducten	1380	98,6%	1,4%	1357	67,9%	32,1%
Vervaardiging van andere chemische producten, n.e.g.	2206	96,1%	3,9%	3292	66,5%	33,5%
Vervaardiging van andere organische chemische basisproducten	4159	97,7%	2,3%	7641	80,6%	19,4%
Vervaardiging van overige farmaceutische producten	322	48,1%	51,9%	1128	47,2%	52,8%
Vervaardiging van synthetische rubber in primaire vormen	238	100,0%	0,0%	199	81,4%	18,6%
Vervaardiging van lijm	118	93,2%	6,8%	106	62,3%	37,7%
Vervaardiging van kleurstoffen en pigmenten	328	98,2%	1,8%	218	75,7%	24,3%
Vervaardiging van synthetische en kunstmatige vezels	171	95,9%	4,1%	93	79,6%	20,4%
Vervaardiging van industriële gassen	197	99,5%	0,5%	1092	74,6%	25,4%
Vervaardiging van kunststoffen in primaire vormen	2970	90,4%	9,6%	4884	77,7%	22,3%
Vervaardiging van geneesmiddelen	6846	54,3%	45,7%	22510	53,5%	46,5%
Vervaardiging van parfums en toiletartikelen	1470	46,9%	53,1%	928	44,8%	55,2%
Vervaardiging van verf, vernis e.d., drukinkt en mastiek	1038	93,6%	6,4%	1648	61,2%	38,8%
Vervaardiging van verdelingsmiddelen en van andere chemische producten voor de landbouw	415	93,0%	7,0%	722	72,9%	27,1%
Vervaardiging van platen, vellen, buizen en profielen van kunststof	1886	91,6%	8,4%	1301	65,0%	35,0%
Vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen	672	97,3%	2,7%	830	75,7%	24,3%
Vervaardiging van poets- en reinigingsmiddelen	397	82,4%	17,6%	302	60,3%	39,7%
Vervaardiging van kruit en springstoffen	95	96,8%	3,2%	57	71,9%	28,1%
Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen	595	90,3%	9,7%	1158	64,9%	35,1%
Vervaardiging van zeep en wasmiddelen	1101	81,3%	18,7%	886	56,3%	43,7%
Vervaardiging van kunststofartikelen voor de bouw	2429	94,9%	5,1%	1153	68,3%	31,7%
Vervaardiging van verpakkingsmateriaal van kunststof	3532	86,5%	13,5%	1780	67,8%	32,2%
Vervaardiging van etherische oliën	132	94,7%	5,3%	276	51,8%	48,2%
Bandenproductie en loopvlakvernieuwing	356	100,0%	0,0%	224	69,6%	30,4%
Algemeen totaal	38696	82,2%	17,8%	57138	63,5%	36,5%

Bron: secretariaat CRB op basis van de gecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

Volgens de gegevens die worden gepubliceerd door het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen bezetten de vrouwen in 2018 17,6% van de managementfuncties in de chemische industrie en 13% in de rubber- en kunststofsector. In de farmaceutische industrie was 48,4% van de managementfuncties in handen van vrouwen, wat heel wat meer is dan het nationale gemiddelde.

Tabel 2-3: Aandeel van vrouwen in managementfuncties in de chemische sector in 2018

	Aandeel vrouwen onder werknemers	Aandeel vrouwen in managementfuncties
Chemische industrie	23,0%	17,6%
Farmaceutische industrie	49,4%	48,4%
Rubber en kunststof	21,4%	13,0%
Belgische economie in haar geheel	48,6%	35,3%

Bron: IGVM (2021) op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium) van 2018

De werknemers en werkneemsters in de sector vinden we vooral in de paritaire comités 207 (mannelijke en vrouwelijke bedienden) en 116 (arbeiders en arbeidsters), met resp. 57% en 36,5% in het eerste kwartaal van 2020.

Tabel 2-4: De werknemers van de chemische sector naar paritair comité (eerste kwartaal 2020)

PC	% werknemers
116	36,5%
207	57,0%

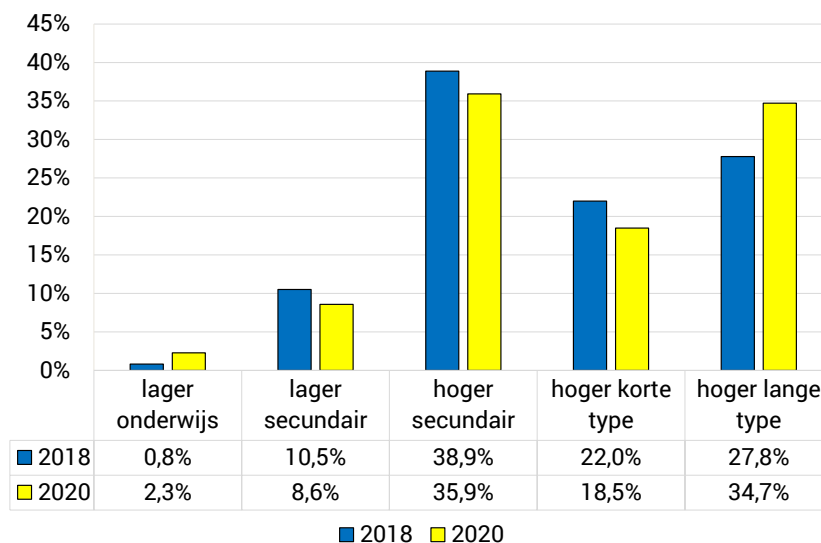
Bron: secretariaat CRB op basis van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

De sector is dus grotendeels verdeeld over twee paritaire comités: het paritair comité voor de bedienden uit de scheikundige nijverheid (PC 207) en het paritair comité voor de scheikundige nijverheid (PC 116), die samen goed zijn voor 93,5% van de werkgelegenheid in de sector. De 6,5% resterende werknemers zijn verdeeld over 24 verschillende paritaire comités³.

2.2 Scholingsniveau

Volgens de enquêtes naar de arbeidskrachten van 2018 en 2020 was ongeveer 10% van de werknemers in de chemische sector laaggeschoold. In 2020 had een goede 2% daarvan een diploma lager onderwijs en 8,6% een diploma lager secundair onderwijs; 35,9% van de werknemers was middengeschoold en had een diploma hoger secundair onderwijs.

Het hooggeschoold personeel is vrij goed vertegenwoordigd: ongeveer de helft van de medewerkers heeft een diploma hoger onderwijs. In 2020 had 18,5% een diploma van het korte type en 34,7% een diploma van het lange type.

Grafiek 2-1: Scholingsniveau in de chemische sector in 2018 en 2020

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

³ Om te begrijpen waarom de werkgelegenheidscijfers volgens de NACE-codes, de paritaire comités en de categorieën van werkgevers kunnen verschillen, kan een methodologische nota van de RSZ worden geraadpleegd via de navolgende link: <https://www.rsz.be/gemeenschappelijke-criteria>.

De vrouwen die werken in de chemische sector hebben gemiddeld een hoger studieniveau dan de mannen: 72,8% onder hen is hooggeschoold, tegenover 45,6% van de mannen.

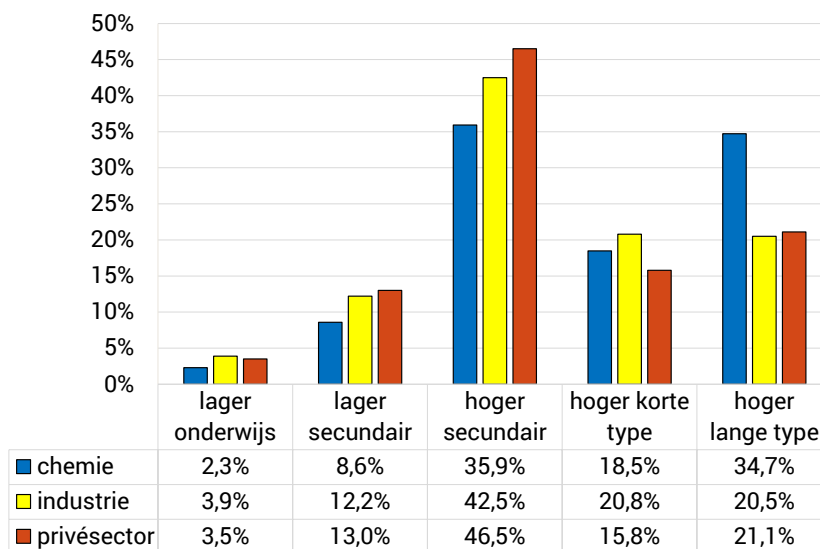
Tabel 2-5: Scholingsniveau naar geslacht in 2020

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Lager onderwijs of geen diploma	2,5%	1,8%	2,3%
Lager secundair	9,9%	5,1%	8,6%
Hoger secundair	42,0%	20,3%	35,9%
Hoger korte type/niet-universitair, beroepsopleiding	16,7%	23,2%	18,5%
Hoger lange type/universitair, bachelor of master	28,9%	49,6%	34,7%
Total	100%	100%	100%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

De chemie is een sector die relatief veel hooggeschoolden (korte en lange type) in dienst heeft, zowel in vergelijking met de industrie als met de privésector in zijn geheel.

Grafiek 2-2: Scholingsniveau in de Belgische economie in 2020

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

De enquête naar de arbeidskrachten van Statbel bevat ook informatie over het onderwijsdomein waarin de werknemers van de chemische sector hun hoogste diploma behaalden. We zien dat mannen sterk aanwezig zijn in engineering, terwijl vrouwen meer uit de richtingen rechten, beheer en bestuur, natuurwetenschappen, kunst en sociale en menswetenschappen komen.

Tabel 2-6: Onderwijsdomein van het hoogste diploma van de werknemers in de chemische sector, naar geslacht, in 2020

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Generic programmes and qualifications	19,3%	18,2%	19,0%
Education	0,8%	1,3%	0,9%
Arts and humanities	2,0%	9,2%	4,1%
Social sciences	3,7%	7,5%	4,7%
Business, admin and law	9,3%	21,3%	12,7%
Natural sciences	13,2%	14,6%	13,6%
ICT	1,5%	0,6%	1,3%
Engineering	41,1%	12,3%	33,0%
Agriculture, forestry, fisheries and veterinary	1,9%	2,6%	2,1%
Health and welfare	3,6%	8,4%	5,0%
Services	2,1%	3,5%	2,5%
Unknown	1,4%	0,3%	1,1%
Total	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

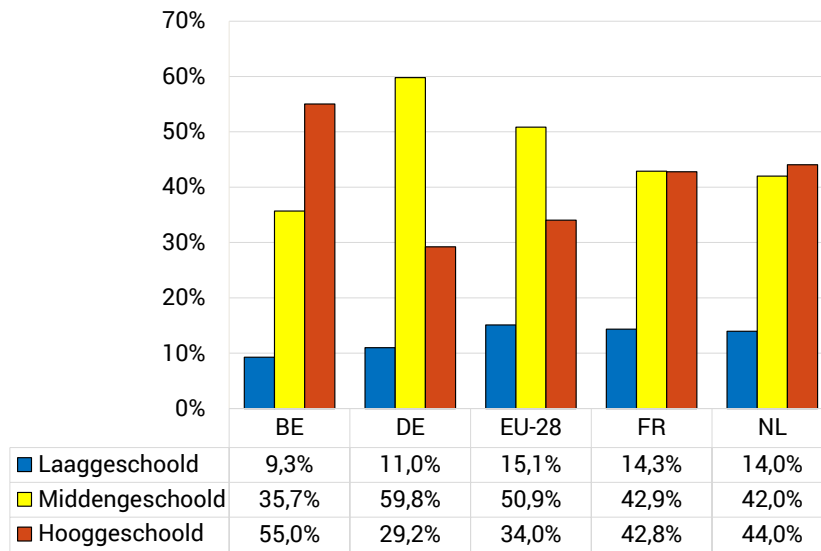
Om het scholingsniveau van de werknemers in de Belgische chemische sector te vergelijken met dat in de chemische sector in de buurlanden en in de Europese Unie, werd het scholingsniveau in drie grote groepen ingedeeld: laaggeschoolden (lager en lager secundair onderwijs), middengeschoolden (hoger secundair) en hooggeschoolden (hoger onderwijs korte en lange type en universiteit).

Uit de volgende grafiek voor het jaar 2019 blijkt dat de Belgische chemie in vergelijking met de buurlanden het hoogste aandeel hooggeschoolde werknemers heeft. De Belgische chemische sector heeft immers een aandeel van 55% hooggeschoold personeel, tegenover een Europees gemiddelde van 34%. Nederland en Frankrijk hebben beide iets meer dan 40% hooggeschoolden, terwijl Duitsland veel lager scoort met 29,2%.

Het aandeel laaggeschoolde werknemers in de Belgische chemie (9,3%) ligt onder het Europese gemiddelde (15,1%). In de buurlanden ligt het aandeel van de laaggeschoolden iets hoger (tussen 11% en 15%).

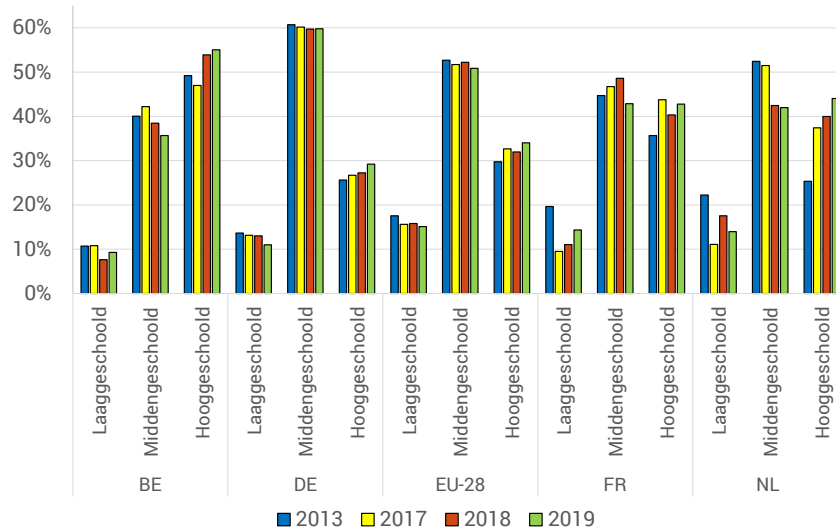
De Duitse chemische sector onderscheidt zich met een hoog percentage middengeschoolden (59,8%).

Dit verschil met de Belgische, Franse en Nederlandse concurrenten – dat overigens ook waarneembaar is in andere sectoren – bevestigt dat het Duitse onderwijssysteem andere doelstellingen nastreeft en anders werkt dan dat van de buurlanden. In Duitsland worden beroepsopleidingen gevalideerd en erkend. Hierdoor kan een beroepsopleiding daar vaak een algemeen diploma vervangen. In de EU-28 bedraagt het aandeel van de middengeschoolden 50,9%.

Grafiek 2-3: Scholingsniveau in de Europese chemische sector in 2019

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

Als we een vergelijking in de tijd en met onze Europese burens maken, merken we dat het aandeel hooggeschoolde werknemers in België is gestegen van 49,2% in 2013 tot 55% in 2019 en dat het aandeel laaggeschoolden is gedaald van 10,7 tot 9,3%. In Europa daalt het aandeel midden- en laaggeschoolden lichtjes (resp. -1,8% en -2,4% van 2013 tot 2019) in het voordeel van de hooggeschoolde werknemers (+4,2%). In Nederland is het percentage hooggeschoolde werknemers het meest gestegen sedert 2013 (+18,7%, tegenover +7,1% in Frankrijk, +3,6% in Duitsland en +5,8% in België).

Grafiek 2-4: Ontwikkeling van het scholingsniveau in de Europese chemische sector

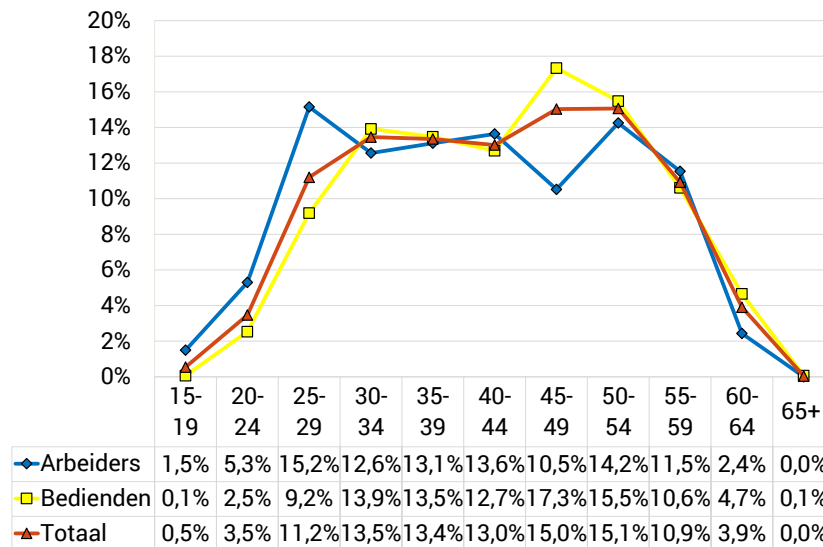
Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

2.3 Leeftijdsstructuur van de werkgelegenheid

De onderstaande twee grafieken⁴ brengen verschillen in leeftijdsstructuur volgens het beroepsstatuut en het geslacht van de werknemers aan het licht.

Uit grafiek 2-5 blijkt dat het beeld voor de bedienden aansluit bij het totaalbeeld voor de sector. Voor de arbeiders merkt men een relatief sterkere aanwezigheid bij de leeftijdscategorieën onder 25 jaar en een lagere aanwezigheid in de categorieën van 40 tot 54 jaar. Vergeleken met het totaalbeeld voor de sector vertonen de arbeiders eerder een zaagtandcurve.

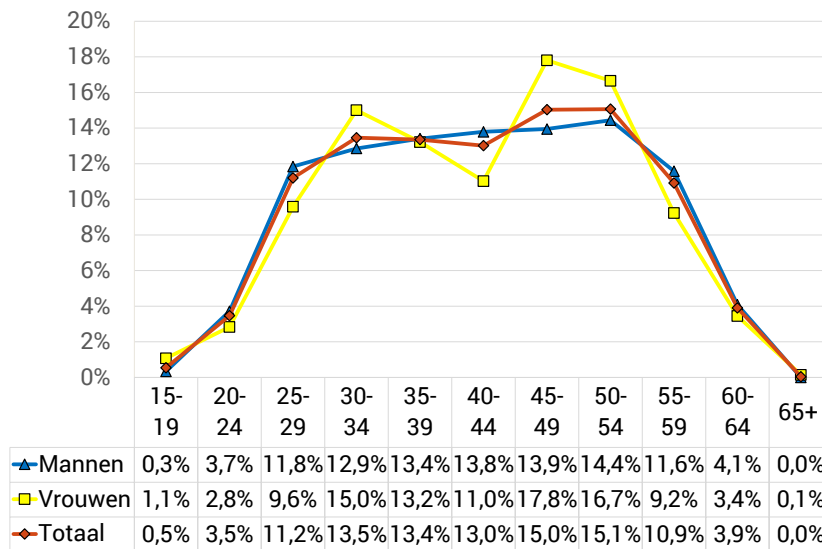
Grafiek 2-5: Leeftijdsstructuur naar beroepsstatuut van de loontrekkers in de chemische sector in 2020

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

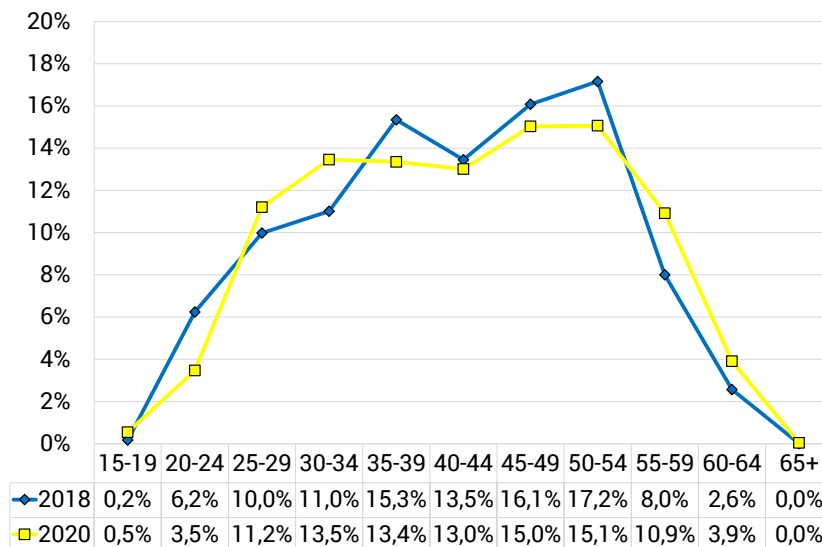
De volgende grafiek wijst op een vrij parallel verloop naar geslacht voor alle leeftijdsgroepen. Wel zijn de vrouwen goed vertegenwoordigd in de jongste categorieën (tot 39 jaar) en minder goed in de groep van 40 tot 44 jaar. De mannen zijn sterker vertegenwoordigd in de leeftijdsgroepen van 35 tot 60 jaar. Vanaf de leeftijd van 55 jaar krimpt de groep vrouwelijke werknemers in hetzelfde tempo als de groep mannen.

⁴ De cijfers van de EAK (Enquête naar de arbeidskrachten) moeten omzichtig worden geïnterpreteerd. Zoals vaak het geval is in het kader van enquêtes, gaat het niet om "absolute" cijfers, maar om extrapolaties die gebaseerd zijn op waarnemingen uit een toevallige steekproef van de Belgische bevolking.

Grafiek 2-6: Leeftijdsstructuur naar geslacht van de loontrekkers in de chemische sector in 2020

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

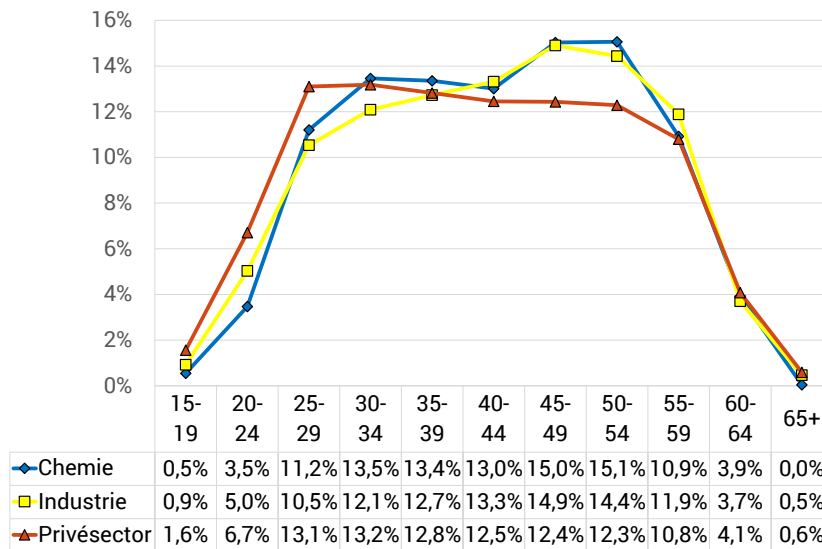
In de chemie bleef het aandeel van de oudste leeftijdsgroepen redelijk stabiel in 2018 en 2020. Het aandeel van de groepen tussen 25 en 35 jaar is wat toegenomen, terwijl de “middengroepen” een lichte terugval deden optekenen. Ook het aandeel van de groepen boven 54 jaar steeg lichtjes.

Grafiek 2-7: Ontwikkeling van de leeftijdsstructuur in de chemische sector in 2018 en 2020

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Het profiel van de leeftijdsstructuur in de chemische sector wijkt wat af van dat in de verwerkende industrie en in de economie in haar geheel. Het valt op dat de leeftijdsgroepen van 30 tot 54 jaar sterker vertegenwoordigd zijn in de chemie. Het aandeel van de 54-plussers ligt niet veel lager dan in de andere sectoren. Werknemers blijven dus waarschijnlijk bijna even lang in de chemische sector als in de andere sectoren.

Grafiek 2-8: Vergelijking van de leeftijdsstructuur in 2020

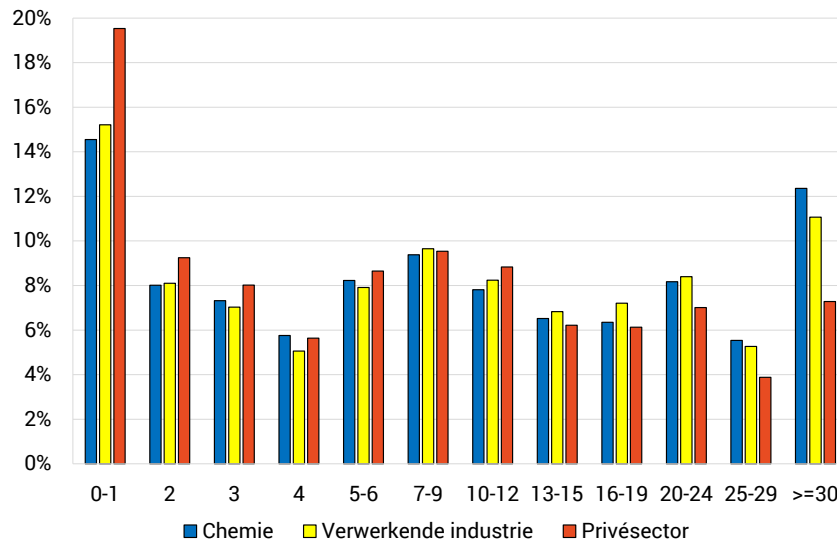

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

2.4 Anciënniteit van de werknemers in de onderneming

De structuurenquêtes geven aan dat 56,9% van de werknemers uit de chemische sector in 2020 minder dan 10 jaar anciënniteit hadden. In de industrie was dit 51,3% en in de privésector 60,8%.

Grafiek 2-9: Percentage loontrekkers met x jaar anciënniteit in de onderneming in 2020

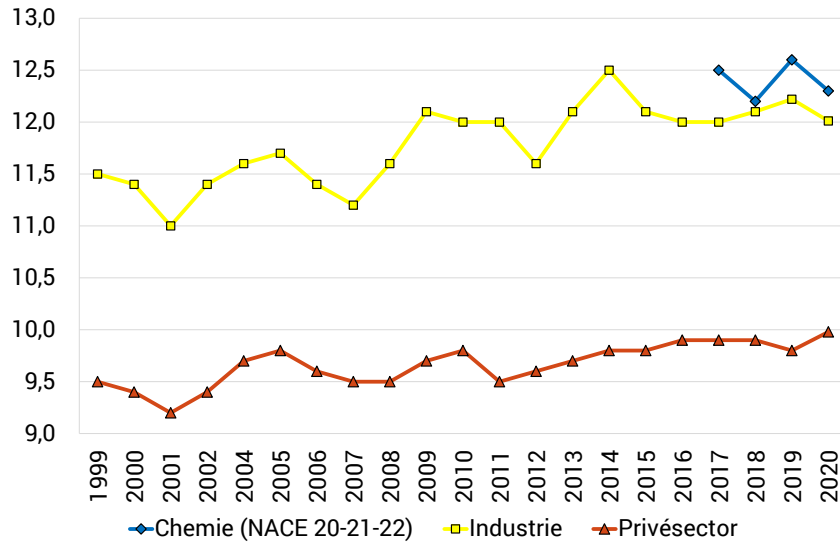

Bron: secretariaat CRB op basis van de structuurenquêtes (Statistics Belgium - fod Economie)

De gemiddelde anciënniteit van het personeel in de chemische sector bedroeg 12,3 jaar in 2020. Dit cijfer is iets hoger dan in de verwerkende industrie (12 jaar), maar fors hoger dan in de privésector (10 jaar). Zowel voor de industrie als voor de privésector in zijn geheel valt een trendmatige stijging op in de periode 2008-2020.

Voor de chemische sector beschikken we niet over een lange reeks data. Van 2017 tot 2020 lag de anciënniteit in de chemie gemiddeld duidelijk hoger dan in de industrie en in de privésector.

Grafiek 2-10: Ontwikkeling van de gemiddelde anciënniteit in eenzelfde onderneming in de chemische sector (in jaren)

Bron: secretariaat CRB op basis van de structuurenquêtes (Statistics Belgium - fod Economie)

De volgende tabel toont dat de gemiddelde anciënniteit van de werknemers binnen eenzelfde onderneming sterk varieert afhankelijk van de subsector. Terwijl de chemische industrie en de rubber- en kunststofsector hoger scoren dan het gemiddelde van alle sectoren, is de farmaceutische industrie één van de industrietakken met de laagste anciënniteit.

De uitsplitsing naar beroepsstatuut leert dat de bedienden in de chemische industrie, de rubber- en kunststofsector en de farmaceutische industrie iets meer anciënniteit hebben dan de arbeiders.

Tabel 2-7: Gemiddelde anciënniteit in de verwerkende industrie in 2020

Sector	Totaal	Arbeiders	Bedienden
Tabak	23,0	13,7	32,8
Leder	20,9	23,7	11,3
Elektrische apparatuur	15,4	18,0	12,7
Assemblage motorvoertuigen	14,9	15,2	14,4
Metalen in primaire vorm	14,2	14,0	14,6
Informatica-optica	14,1	15,4	13,4
Aardolie en cokes	13,9	12,4	14,3
Niet metaalhoudende minerale producten	13,2	13,4	13,0
Chemie	13,0	12,8	13,0
Papier	12,9	12,3	13,9
Textiel	12,7	14,9	10,3
Drukkerijen	12,3	11,2	13,3
Andere transportmiddelen	12,2	11,8	12,4
Rubber-kunststof	12,1	11,2	12,9
Machines	12,1	14,5	10,2
Farmacie	11,8	11,0	11,9
Hout	11,3	14,0	8,9
Producten metaal	11,2	11,2	11,3
Meubelen	10,9	9,7	13,6
Overige industrie	10,9	13,3	9,1
Reparatie en installatie van machines en apparaten	10,8	9,5	11,8
Dranken	10,6	10,2	10,9
Kleding	10,1	23,1	8,0
Voeding	8,8	8,6	9,1

Bron: secretariaat CRB op basis van de structuurenquêtes (Statistics Belgium - fod Economie)

3 Organisatie van het werk in de chemische industrie

Iedere sector kent een verschillende organisatie van het werk, die inherent is aan wat er in de sector wordt geproduceerd. We bekijken hierna in welke mate men voor de organisatie van het werk in de chemie gebruik maakt van deeltijdarbeid, tijdelijke arbeid, ploeg-, nacht-, weekend- en thuiswerk, SWT, tijdelijke werkloosheid en tijdskrediet.

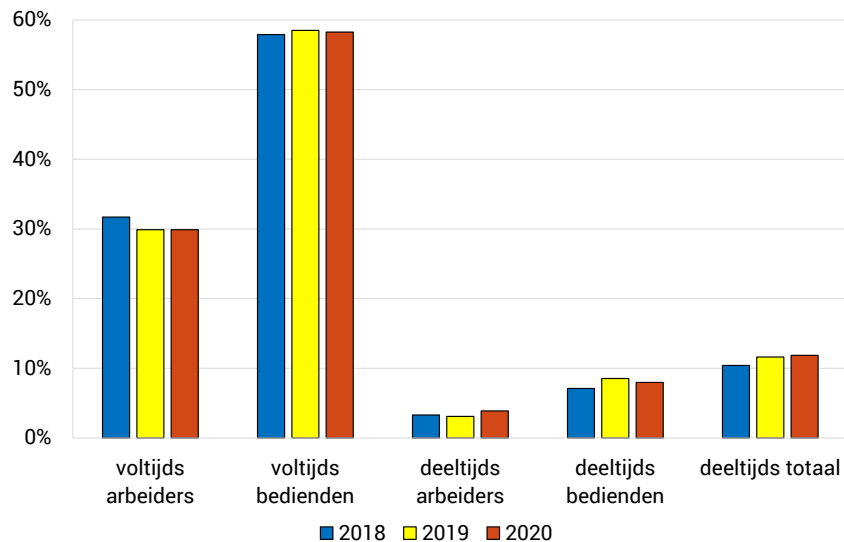
3.1 Deeltijdarbeid

Om de omvang van de deeltijdarbeid in te schatten, baseren we ons op de resultaten van de enquêtes naar de arbeidskrachten. Deze steunen op een representatieve steekproef gedurende een bepaalde referentieperiode.

De enquêtes worden in de verschillende landen van de Europese Unie gehouden a.d.h.v. een gemeenschappelijke vragenlijst en volgens een geharmoniseerde methodologie. Het voordeel is dus dat de EU-landen kunnen worden vergeleken, wat niet kan op basis van nationale administratieve bestanden, om de eenvoudige reden dat deze het resultaat zijn van bijzondere nationale wetgevende, administratieve of regelgevende bepalingen.

In 2020 beperkte deeltijdarbeid zich tot 11,8% van de totale werkgelegenheid in de sector. In vergelijking met 2017 (10,4%) steeg het aandeel van de deeltijdarbeid lichtjes.

Grafiek 3-1: Ontwikkeling van het aandeel van de deeltijdarbeid (NACE 20-21-22)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Uit een verdeling naar geslacht en beroepsstatuut blijkt dat 25,6% van de vrouwen deeltijds werkte in 2020: 22,6% van de vrouwelijke bedienden en 42,3% van de arbeidsters, tegenover slechts 6,1% van de mannelijke bedienden en 6,9% van de arbeiders. In vergelijking met 2019 steeg het aandeel van de deeltijdarbeid voor de arbeiders en daalde het voor de bedienden.

Tabel 3-1: Aandeel van de voltijders en de deeltijders in het totale aantal loontrekkers in de chemische sector (NACE 20-21-22)

		Voltijds				Deeltijds	
		2019	2020			2019	2020
Arbeiders	Mannen	93,2%	93,1%	Arbeiders	Mannen	6,8%	6,9%
	Vrouwen	79,6%	57,7%		Vrouwen	20,4%	42,3%
	Totaal	90,6%	88,5%		Totaal	9,4%	11,5%
Bedienden	Mannen	93,4%	93,9%	Bedienden	Mannen	6,6%	6,1%
	Vrouwen	75,0%	77,4%		Vrouwen	25,0%	22,6%
	Totaal	87,3%	88,0%		Totaal	12,7%	12,0%
Totaal	Mannen	93,3%	93,5%	Totaal	Mannen	6,7%	6,5%
	Vrouwen	76,0%	74,4%		Vrouwen	24,0%	25,6%
	Totaal	88,4%	88,2%		Totaal	11,6%	11,8%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)⁵

Het aandeel van de deeltijdse arbeid in de diverse sectoren van de chemie (NACE 20-21-22) was in 2020 kleiner dan in de totale verwerkende industrie (13,9%). Binnen de chemische sector zijn er wel verschillen tussen de subsectoren. Het aandeel bedraagt immers 8,9% voor de chemische industrie, 14,3% voor de farmaceutische industrie (wat meer is dan voor de verwerkende industrie in haar geheel) en 13,0% voor de subsector kunststof en rubber.

⁵ De sterke stijging van de deeltijdarbeid van arbeidsters moet omzichtig worden geïnterpreteerd. De enquête naar de arbeidskrachten verstrekt immers cijfers die zijn geëxtrapoleerd op basis van een steekproef. In 2019 bevatte de steekproef 24 deeltijds werkende arbeidsters uit de chemische sector op een totaal van 70 arbeidsters. In 2020 waren er 27 op 63. Omdat het aantal arbeidsters in de steekproef klein is, speelt toeval een grote rol, waardoor we voorzichtig moeten zijn met de conclusies die we trekken. Als de steekproef wat minder deeltijdse arbeidsters had bevat in 2020 of iets meer in 2019, dan hadden de resultaten helemaal anders kunnen zijn (e-mailverkeer met Statbel, november 2021).

Tabel 3-2: Aandeel van de deeltijdarbeid in de verwerkende industrie in 2020

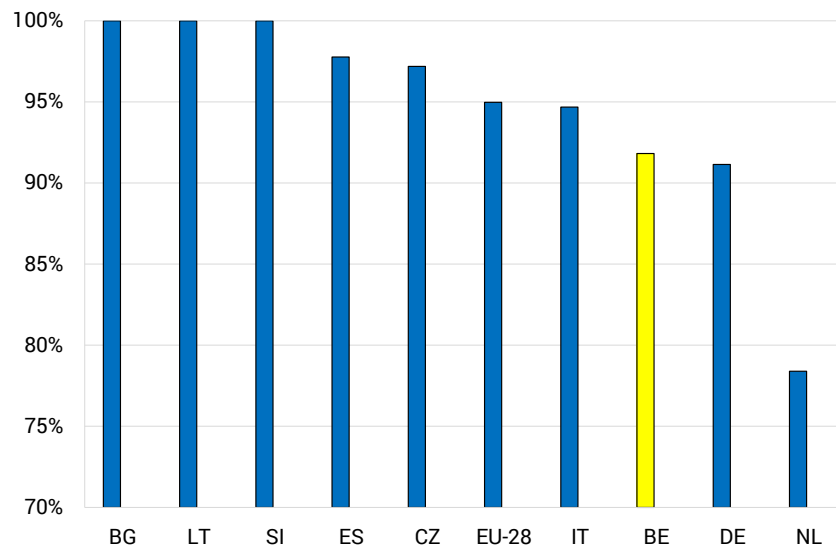
Sector	Aantal deeltijdse	Procent sector
Vervaardiging van kleding	1.698	39,2%
Vervaardiging van tabaksproducten	330	23,6%
Overige industrie	2.381	22,5%
Vervaardiging van voedingsmiddelen	20.603	22,0%
Vervaardiging van dranken	2.426	21,8%
Vervaardiging van leer en van producten van leer	293	17,7%
Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	2.787	16,4%
Vervaardiging van elektrische apparatuur	2.463	15,7%
Vervaardiging van textiel	2.354	15,0%
Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	5.656	14,3%
Vervaardiging van meubelen	2.060	13,7%
Vervaardiging van producten van rubber of kunststof	3.404	13,0%
Vervaardiging van producten van metaal, exclusief machines en apparaten	5.279	12,0%
Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen, n.e.g.	4.494	11,8%
Vervaardiging van informaticaproducten en van elektronische en optische producten	2.483	11,6%
Vervaardiging van cokes en van geraffineerde aardolieproducten	666	10,7%
Vervaardiging en assemblage van motorvoertuigen, aanhangwagens en opleggers	4.008	10,6%
Vervaardiging van metalen in primaire vorm	2.881	10,1%
Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout en van kurk, exclusief meubelen; vervaardiging van artikelen van riet en van vlechtwerk	1.002	9,4%
Vervaardiging van chemische producten	3.808	8,9%
Vervaardiging van papier en papierwaren	1.168	8,7%
Vervaardiging van andere niet-metaalhoudende minerale producten	2.298	7,7%
Vervaardiging van andere transportmiddelen	641	7,3%
Reparatie en installatie van machines en apparaten	1.044	7,2%
Totaal	76.227	13,9%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Met een aandeel van 8,2% deeltijdse werknemers in de chemische sector (NACE 20-21-22) hoorde België bij de koplopers, samen met Duitsland en Nederland (van de landen die in aanmerking werden genomen). Nederland was recordhouder met 21,6%. Volgens de gegevens van 2019 kennen veel landen geen deeltijdse arbeid in de chemische sector^{6,7}.

⁶ De laatste gegevens van Eurostat bevatten veel hiaten. In de grafiek hebben we alleen de landen met zo volledig mogelijke gegevens vermeld. En dan nog waarschuwt Eurostat voor de lage betrouwbaarheid van de gegevens en beveelt hij aan ze omzichtig te interpreteren.

⁷ De cijfers van Eurostat en van de RSZ stemmen niet volledig overeen. Eurostat verschaft sommige cijfers niet voor kleine groepen, zoals voor deeltijders die weinig uren werken.

Grafiek 3-2: Aandeel van de voltijdse arbeid in de Europese chemische sector in 2019 (NACE 20-21-22)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

3.2 Aantal gewerkte uren per week

De onderstaande gegevens hebben betrekking op het aantal uren dat een voltijder en een deeltijder gewoonlijk werken per week. Het gaat hier om het gemiddeld aantal uren dat een persoon normaliter in een volledige week (zonder feestdagen) werkt. Hierin zijn alle uren – dus ook de al dan niet betaalde overuren – begrepen die een persoon normaal gezien werkt, maar niet de tijd voor de verplaatsing van en naar het werk en evenmin de pauzes voor de hoofdmaaltijd (meestal 's middags).

Volgens de enquête naar de arbeidskrachten werkte een loontrekker in de Belgische chemische sector in 2020 gemiddeld 39 uur per week; voor een voltijder ging het om 40,2 uur en voor een deeltijder om 29,7 uur per week. Voltijdse en deeltijdse bedienden werken langer dan de arbeiders.

Tegenover 2019 is de situatie in 2020 niet sterk gewijzigd. De wekelijkse arbeidsduur is zeer licht gedaald voor zowel de voltijders als de deeltijders. Dit kan een gevolg zijn van de maatregelen die in het kader van de gezondheids crisis i.v.m. de COVID-19-epidemie werden genomen. Als we de jaren 2017 en 2019 vergelijken, zien we immers dat de wekelijkse arbeidsduur eerder de neiging had om wat te stijgen.

Tabel 3-3: Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur naar geslacht, statuut en arbeidsregeling in de chemische sector (NACE 20-21-22)

Voltijds		2017	2018	2019	2020
Arbeiders	Mannen	38,7	38,7	38,9	38,7
	Vrouwen	38,2	37,5	37,9	38,4
	Totaal	38,7	38,5	38,8	38,7
Bedienden	Mannen	40,9	41,5	41,6	41,1
	Vrouwen	42,3	40,6	40,4	40,5
	Totaal	41,4	41,2	41,3	40,9
Totaal	Mannen	39,9	40,3	40,6	40,1
	Vrouwen	41,7	40,1	39,9	40,2
	Totaal	40,4	40,3	40,5	40,2
Deeltijds		2017	2018	2019	2020
Arbeiders	Mannen	28,8	30,9	30,8	29,9
	Vrouwen	27,8	28,3	28,5	24,7
	Totaal	28,4	29,9	29,8	27,6
Bedienden	Mannen	31,2	32,1	31,0	30,8
	Vrouwen	31,0	32,0	31,9	30,3
	Totaal	31,1	32,0	31,5	30,5
Totaal	Mannen	29,9	31,5	30,9	30,4
	Vrouwen	30,3	31,3	31,2	29,2
	Totaal	30,1	31,4	31,1	29,7
Totaal		2017	2018	2019	2020
Arbeiders	Mannen	37,9	38,1	38,4	38,1
	Vrouwen	34,9	35,2	35,5	33,4
	Totaal	37,5	37,7	37,9	37,6
Bedienden	Mannen	40,3	41,1	40,9	40,5
	Vrouwen	39,9	38,8	38,3	38,2
	Totaal	40,1	40,2	40,0	39,7
Totaal	Mannen	39,2	39,8	40,0	39,5
	Vrouwen	39,1	38,2	37,8	37,5
	Totaal	39,2	39,4	39,4	39,0

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

3.3 Vaste en tijdelijke banen

In de onderstaande gegevens wordt een onderscheid gemaakt tussen vaste en tijdelijke banen. Een baan kan als tijdelijk worden beschouwd als de werkgever en de werknemer hebben afgesproken dat het einde van de arbeidsovereenkomst wordt bepaald door objectieve voorwaarden, zoals een precieze datum, de voltooiing van een opdracht of de terugkeer van de werknemer die tijdelijk werd vervangen.

Het aandeel van de vaste banen is lichtjes gedaald bij de mannen (van 95,9% in 2019 tot 94,4% in 2020) en is gestegen bij de vrouwen (van 90,9 tot 95,2%). In 2020 had 88,5% van de arbeiders en 97,7% van de bedienden een vaste baan. De tijdelijke jobs werden tot in 2019 meer uitgeoefend door vrouwen, maar dit is sindsdien niet meer het geval.

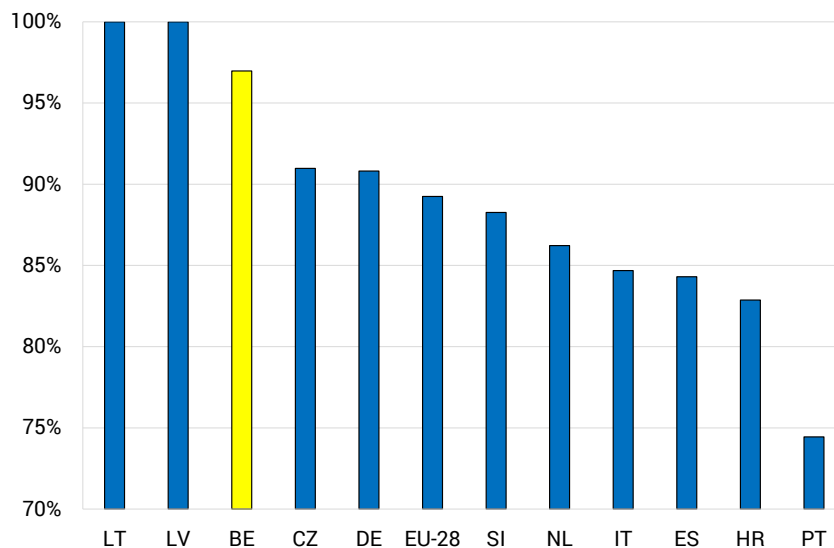
Tabel 3-4: Vaste en tijdelijke banen in de chemische sector

	Vast banen			Tijdelijke banen		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
2017	92,8%	77,3%	88,3%	7,2%	22,7%	11,7%
2018	94,1%	78,9%	89,6%	5,9%	21,1%	10,4%
2019	95,9%	90,9%	94,5%	4,1%	9,1%	5,5%
2020	94,4%	95,2%	94,6%	5,6%	4,8%	5,4%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Als geen rekening wordt gehouden met de Oost-Europese landen, neemt de Belgische chemische sector binnen de Europese Unie een vrij sterke positie in wat het aantal werknemers met een contract voor onbepaalde duur betreft (94,4%); dit is meer dan in Duitsland en Nederland. Het aandeel van de vaste banen in de Nederlandse chemische sector behoort nog steeds tot de laagste van Europa.

Grafiek 3-3: Aandeel van de werknemers met een contract voor onbepaalde duur in de Europese chemische sectoren in 2019 (NACE 20-21-22)

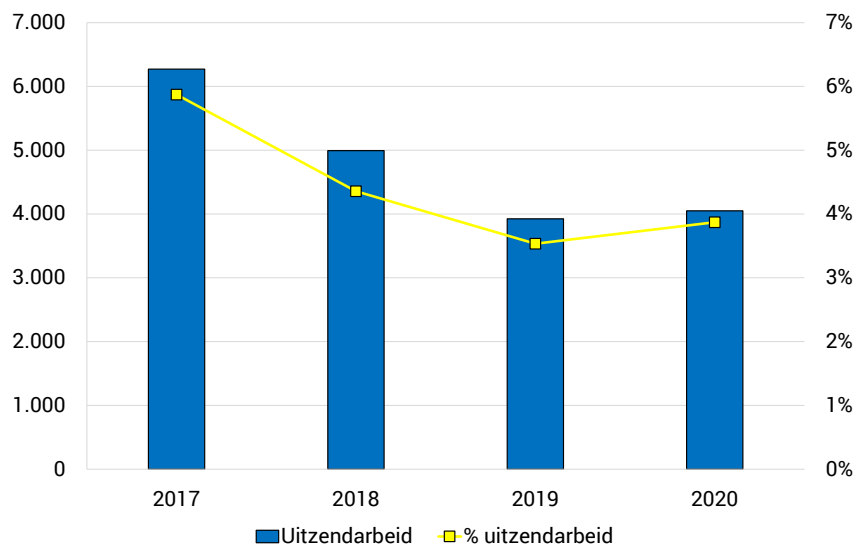
Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)⁸

3.3.1 Uitzendarbeid

In 2020 is de uitzendarbeid tegenover 2019 gestegen in zowel absolute als relatieve cijfers (4.049 uitzendkrachten en 3,9% van de totale werkgelegenheid in de sector). Ze bleef evenwel onder het percentage en het absolute cijfer van 2018.

In 2017 werkten 6.272 uitzendkrachten in de chemische sector, wat goed was voor 5,9% van de totale werkgelegenheid in de sector.

⁸ De laatste gegevens van Eurostat bevatten veel hiaten. In de grafiek hebben we alleen de landen met zo volledig mogelijke gegevens vermeld. En dan nog waarschuwt Eurostat voor de lage betrouwbaarheid van de gegevens en beveelt hij aan ze omzichtig te interpreteren.

Grafiek 3-4: Aantal uitzendkrachten in de chemie van 2017 tot 2020 (NACE 20-21-22)

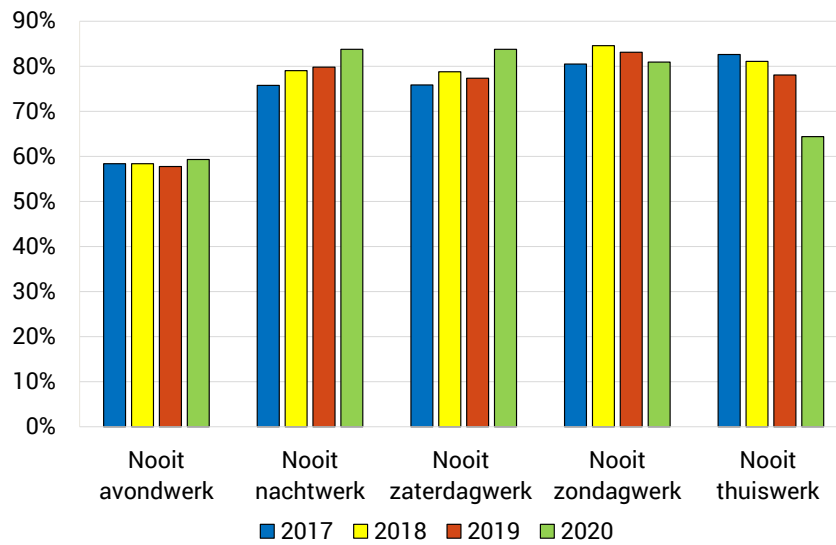
Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

3.4 *Atypische arbeid*

De enquête naar de arbeidskrachten bevat interessante preciseringen over het belang van de verschillende vormen van atypische arbeid, nl. avondwerk, nachtwerk, zaterdag- en zondagwerk en thuiswerk.

De antwoorden van de ondervraagde personen werden, zoals bij de voorgaande enquêtes, voor elke categorie in drie groepen ingedeeld: personen die gewoonlijk, soms of nooit volgens een bepaald stelsel werken. Duidelijkheidshalve vergelijken we de toestand in de Belgische chemische sector voor alle vormen van atypische arbeid enkel met de situatie in de drie buurlanden (Duitsland, Frankrijk, Nederland) en met het Europese gemiddelde.

Men kan vaststellen dat het percentage loontrekkers (mannen en vrouwen) dat verklaarde nooit atypisch te werken ('s avonds, 's nachts, op zaterdag, op zondag en thuis) vrij stabiel bleef in de periode 2017-2019 en lichtjes steeg in 2020 (zie tabel 3-5), behalve wat zondagwerk en thuiswerk betreft, wat heel zeker te maken heeft met de gezondheids crisis sinds maart 2020.

Grafiek 3-5: Atypische arbeid in de chemische sector (NACE 20-21-22)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Tabel 3-5: Avondwerk in de chemische sector (NACE 20-21-22)

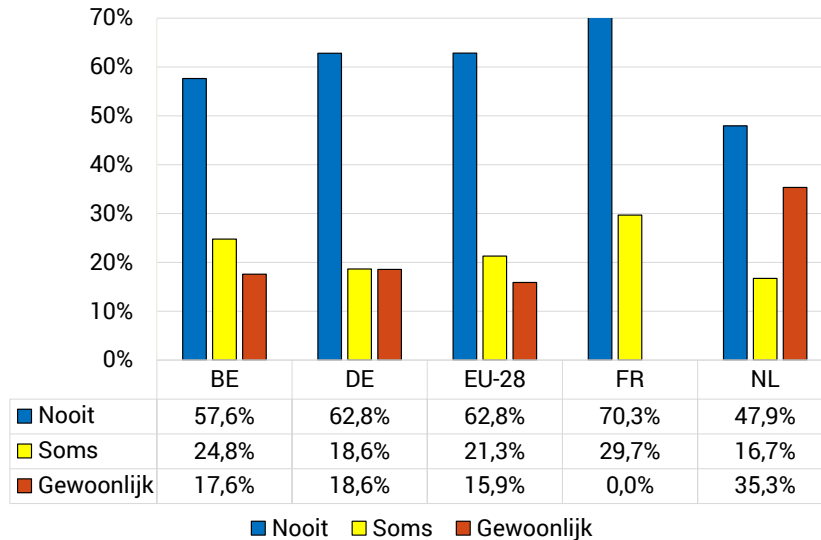
	2017	2018	2019	2020
Mannen				
Altijd	2,5%	2,3%	2,8%	1,5%
Gewoonlijk	17,4%	11,3%	17,0%	14,5%
Soms	26,5%	33,5%	28,4%	34,0%
Nooit	53,7%	52,8%	51,9%	50,0%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Vrouwen				
Altijd	6,5%	1,3%	2,9%	0,8%
Gewoonlijk	3,2%	6,2%	8,8%	9,2%
Soms	18,3%	19,0%	16,3%	7,0%
Nooit	72,0%	73,4%	72,1%	82,9%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Totaal				
Altijd	3,4%	2,1%	2,8%	1,3%
Gewoonlijk	14,1%	10,0%	14,6%	13,0%
Soms	24,6%	29,6%	24,9%	26,4%
Nooit	57,9%	58,4%	57,8%	59,3%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Een vergelijking met de buurlanden wijst uit dat het aandeel van de werknemers die nooit 's avonds werkten in 2019 ongeveer even hoog was in België en Duitsland. Nederland had het grootste aandeel avondwerkers en Frankrijk het kleinste.

In Nederland verklaarde een zeer groot aantal werknemers gewoonlijk 's avonds te werken (35,3%) en dit cijfer was het laagst in de Franse chemische sector (0%). Het lage aandeel werknemers die gewoonlijk 's avonds werkten werd evenwel ten dele gecompenseerd door een groter aandeel werknemers die verklaarden soms 's avonds te werken in Frankrijk en in België (resp. 29,7% en 24,8%, tegenover 18,6% in Duitsland en 16,7% in Nederland)⁹.

Grafiek 3-6: Aandeel van het avondwerk in de Europese chemische sector in 2019 (NACE 20-21-22)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

In België werkt meer dan 80% van de loontrekkers in de chemische sector nooit in het weekend. Het aandeel werknemers die altijd of gewoonlijk 's avonds of 's nachts werken is gedaald (van 24,6% in 2019 tot 18,1% in 2020). Wat specifiek nachtwerk betreft, is het aantal loontrekkers die altijd of gewoonlijk (minstens de helft van hun werktijd) 's nachts werken gedaald van 7,1% in 2019 tot 3,7% in 2020.

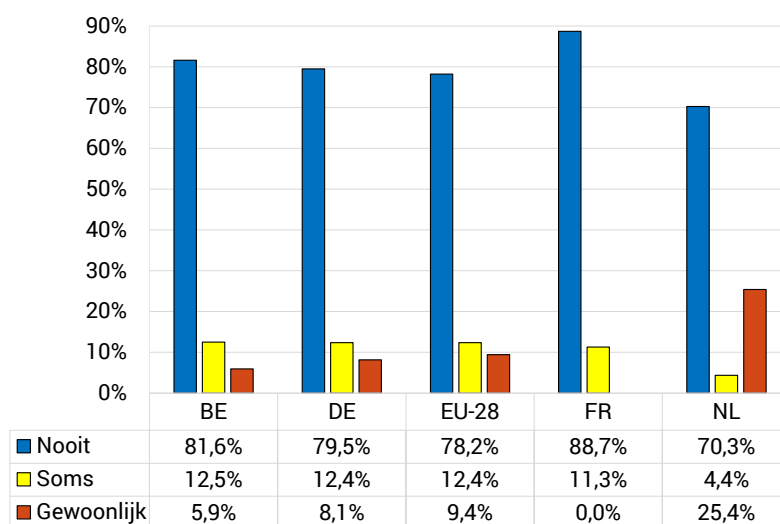
⁹ De bij Eurostat beschikbare gegevens voor 2019 zijn zeer onvolledig en dus weinig betrouwbaar. Ze moeten derhalve omzichtig worden geïnterpreteerd.

Tabel 3-6: Nachtwerk in de chemische sector (NACE 20-21-22)

Nachtwerk	2017	2018	2019	2020
Mannen				
Nooit	71,2%	52,8%	75,0%	78,3%
Soms	18,4%	33,5%	17,0%	16,8%
Gewoonlijk	6,2%	11,3%	5,2%	3,6%
Altijd	4,2%	2,3%	2,8%	1,3%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Vrouwen				
Nooit	92,5%	73,4%	91,6%	97,7%
Soms	1,0%	19,0%	3,3%	1,5%
Gewoonlijk	0,0%	6,2%	2,2%	0,8%
Altijd	6,5%	1,3%	2,9%	0,0%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Totaal				
Nooit	76,2%	58,4%	79,8%	83,8%
Soms	14,3%	29,6%	13,0%	12,5%
Gewoonlijk	4,8%	10,0%	4,3%	2,8%
Altijd	4,8%	2,1%	2,8%	0,9%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Uit de onderstaande grafiek blijkt dat het aandeel van nachtarbeid in de Belgische chemische sector beperkter bleef dan in de buurlanden. Het aandeel van de werknemers die gewoonlijk 's nachts werkten bedroeg hier immers 5,9%, tegenover 25,4% in de Nederlandse chemie, 8,1% in de Nederlandse chemie, 8,1% in Duitsland en 9,4% gemiddeld in de Europese Unie.

Grafiek 3-7: Aandeel van het nachtwerk in de Europese chemische sector in 2019 (NACE 20-21-22)¹⁰

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

¹⁰De bij Eurostat beschikbare gegevens voor 2019 zijn zeer onvolledig en dus weinig betrouwbaar. Ze moeten derhalve omzichtig worden geïnterpreteerd.

Weekendwerk in de chemische sector liep terug in 2020, zowel wat de loontrekkers die gewoonlijk in het weekend werken als wat de loontrekkers die altijd in het weekend werken (9,9% voor zaterdagwerk en 8,6% voor zondagwerk). Van alle loontrekkers gaf 80,9% aan nooit op zaterdag te werken en voor zondagwerk ligt het percentage nog hoger (85,1%).

Tabel 3-7: Zaterdagwerk in de chemische sector (NACE 20-21-22)

Zaterdagwerk	2017	2018	2019	2020
Nooit	75,4%	78,4%	77,4%	80,9%
Soms	11,1%	11,6%	11,2%	9,2%
Gewoonlijk	11,1%	8,5%	9,2%	7,8%
Altijd	2,4%	1,5%	2,3%	2,1%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

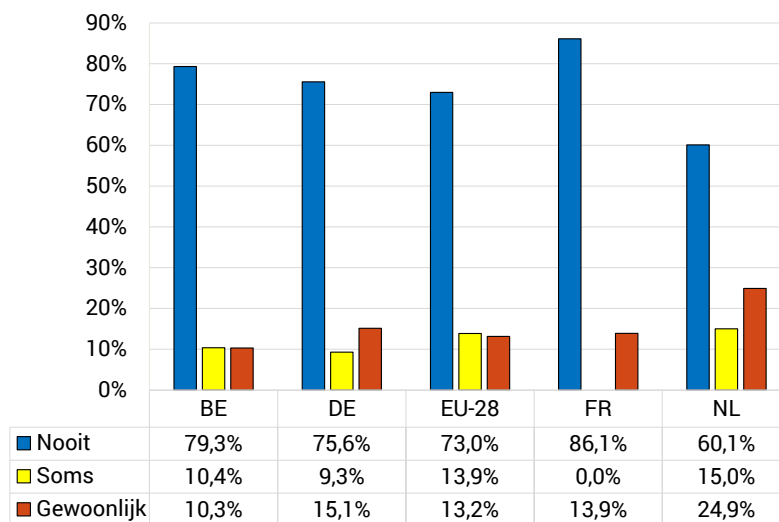
Tabel 3-8: Zondagwerk in de chemische sector (NACE 20-21-22)

Zondagwerk	2017	2018	2019	2020
Nooit	80,5%	84,5%	83,1%	85,1%
Soms	7,9%	7,5%	7,2%	6,4%
Gewoonlijk	8,6%	7,2%	8,6%	6,3%
Altijd	3,1%	0,8%	1,0%	2,3%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

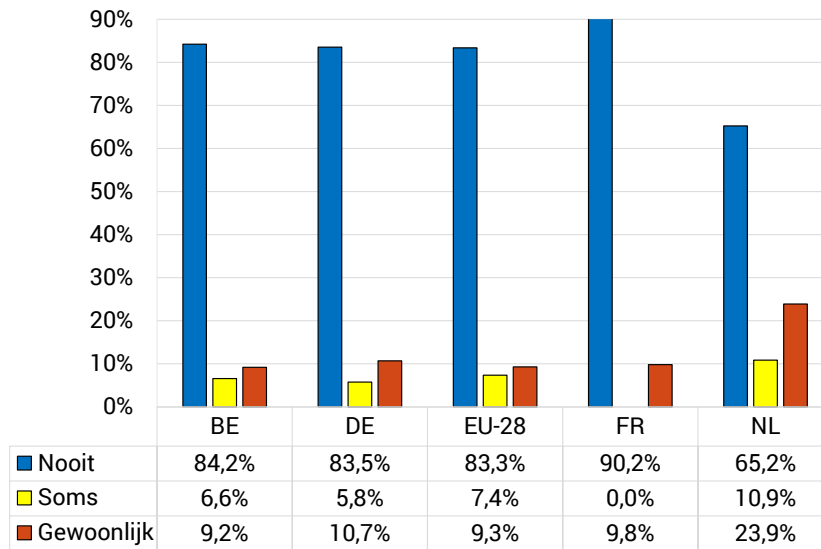
Uit de onderstaande grafieken blijkt dat weekendwerk in de Belgische, Franse en Duitse chemische sector weinig verspreid is in vergelijking met de situatie in Nederland.

Grafiek 3-8: Aandeel van het zaterdagwerk in de Europese chemische sectoren in 2019¹¹

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

¹¹De bij Eurostat beschikbare gegevens voor 2019 zijn zeer onvolledig en dus weinig betrouwbaar. Ze moeten derhalve omzichtig worden geïnterpreteerd.

Grafiek 3-9: Aandeel van het zondagwerk in de Europese chemische sectoren in 2019

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

Terwijl tot in 2019 bijna geen enkele werknemer in de chemische sector thuis werkte, is de situatie veel veranderd als gevolg van de COVID-19-gezondheids crisis. Occasioneel thuiswerk ("soms") en geen thuiswerk ("nooit") zijn beide fors gedaald, en nog meer bij vrouwen dan bij mannen. Terwijl mannen in 2019 in verhouding meer dan vrouwen thuis werkten (altijd of gewoonlijk), verklaarden in verhouding meer vrouwen dan mannen thuis te werken in 2020. Bijna 65% van de loontrekkers houdt evenwel vast aan de keuze om niet thuis te werken.

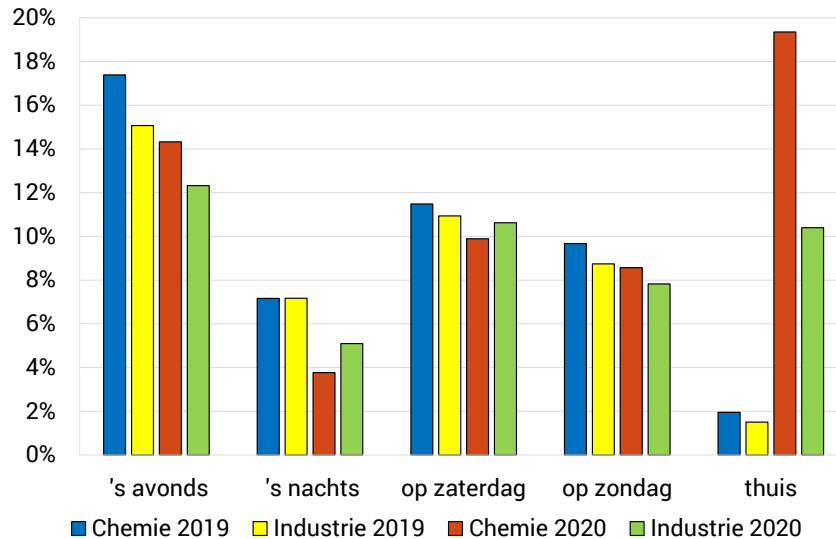
Tabel 3-9: Thuiswerk in de chemische sector (NACE 20-21-22)

Thuiswerk	2017	2018	2019	2020
Mannen				
Nooit	83,4%	84,1%	80,1%	69,2%
Soms	12,3%	14,7%	17,4%	16,5%
Gewoonlijk	3,7%	0,8%	1,8%	8,1%
Altijd	0,6%	0,5%	0,7%	6,2%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Vrouwen				
Nooit	75,0%	71,3%	73,1%	52,2%
Soms	21,8%	23,6%	26,4%	15,8%
Gewoonlijk	3,2%	3,2%	0,0%	16,8%
Altijd	0,0%	2,0%	0,5%	15,2%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Totaal				
Nooit	81,4%	80,6%	78,1%	64,4%
Soms	14,5%	17,1%	20,0%	16,3%
Gewoonlijk	3,6%	1,4%	1,3%	10,6%
Altijd	0,5%	0,9%	0,7%	8,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Om dit hoofdstuk af te sluiten, hebben we de situatie in de chemische industrie vergeleken met de gemiddelde situatie in de Belgische verwerkende industrie in haar geheel. Deze verhouding is blijkbaar vrij radicaal veranderd van 2019 tot 2020. Nachtarbeid en zaterdagwerk zijn sedertdien meer aanwezig. Wat thuiswerk betreft (dat overal is toegenomen) is het verschil groter geworden. De verschillen zijn het kleinst voor weekendwerk.

Grafiek 3-10: Aandeel van de werknemers die gewoonlijk 's avonds, 's nachts, in het weekend of thuis werken in de chemische industrie en in de verwerkende industrie in haar geheel in 2019 en 2020

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

3.5 Werktijdderegeling

De enquêtes naar de arbeidskrachten geven ook meer details over de werktijdderegelingen. Zo kan een onderscheid worden gemaakt tussen de werknemers die "identieke", d.w.z. "normale", werktijden hebben en zij die een bijzondere werktijdderegeling hebben (arbeid in twee, drie of vier ploegen, vrijwillige of opgelegde glijdende werktijden, gespreide werktijden e.a.).

3.5.1 Identieke werktijden

Het aandeel van de werknemers in de chemische sector met "identieke werktijden" - d.w.z. die hun werk op een welbepaald uur moeten beginnen en beëindigen - bedroeg 63,5% in 2020. In 2018 bedroeg dit aandeel 64,9%. Het verschil tussen arbeiders en bedienden is groot. In 2020 werkte 34,1% van de arbeiders met identieke werktijden, tegenover 77,8% van de bedienden (in 2018 bedroegen de percentages resp. 44,6 en 76,7%).

3.5.2 Ploegenarbeid

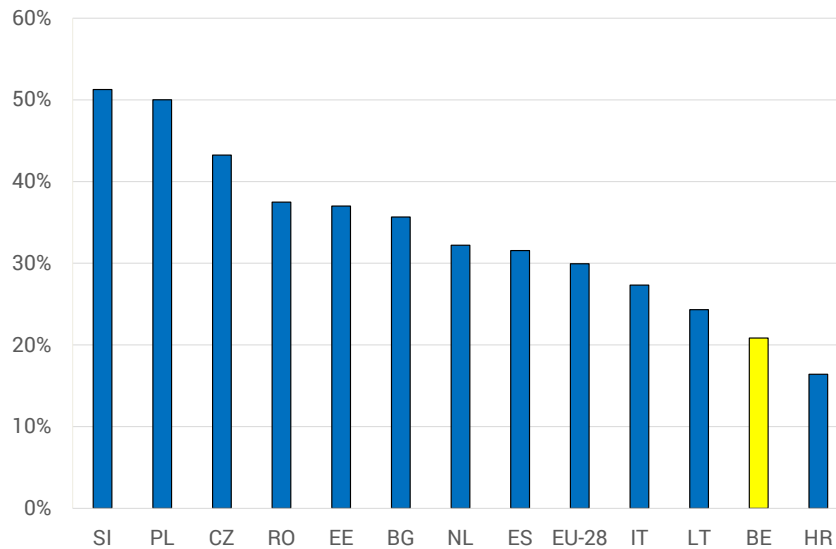
Bijzondere werktijdderegelingen zijn courant en de meest aanwezige vorm is ploegenarbeid: 23% van de totale werkgelegenheid in de chemische sector in 2020, wat iets minder is dan in 2019 (23,4%), maar meer dan in 2018 (21,6%) en in 2017 (22,8%). Een uitsplitsing naar beroepsstatuut toont evenwel aan dat vooral arbeiders in dit stelsel werken. In 2020 werkten 58% van de arbeiders en 63,5% van de arbeidsters in ploegen (een sterke stijging in vergelijking met 2019, die misschien kan worden verklaard door de arbeidsorganisatie tijdens de coronacrisis), tegenover 8,5% van de mannelijke bedienden en 1,3% van de vrouwelijke bedienden. In 2018 werkte 48,8% van de arbeiders en arbeidsters in ploegen, tegenover 5,8% van de mannelijke en vrouwelijke bedienden.

Tabel 3-10: Ontwikkeling van de ploegenarbeid in de chemische sector (NACE 20-21-22)

		2019	2020
Arbeiders	Mannen	51,2%	58,0%
	Vrouwen	53,4%	63,5%
	Totaal	51,6%	58,5%
Bedienden	Mannen	10,7%	8,5%
	Vrouwen	4,5%	1,3%
	Totaal	8,5%	5,8%
Totaal	Mannen	27,0%	29,0%
	Vrouwen	14,6%	7,9%
	Totaal	23,4%	23,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

In 2019 was het aandeel van de werknemers die in ploegen werkten in de Belgische chemische sector een van de laagste in Europa (20,8%). Dit aandeel bedroeg 32,2% in Nederland, 27,3% in Duitsland en 26,1% in Frankrijk. Het Europese gemiddelde lag op 29,9%. Tegenover 2018 (19,1%) steeg het aandeel van de in ploegen werkende loontrekkers in de chemische sector, terwijl het Europese gemiddelde daalde (31,2% in 2018).

Grafiek 3-11: Aandeel van ploegenarbeid in de Europese chemische sectoren in 2019 (NACE 20-21-22)¹²

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

¹²De laatste bij Eurostat beschikbare gegevens zijn zeer onvolledig en dus weinig betrouwbaar. In de grafiek hebben we alleen de landen met zo volledig mogelijke gegevens vermeld. En dan nog waarschuwt Eurostat voor de lage betrouwbaarheid van de gegevens en beveelt hij aan ze omzichtig te interpreteren.

3.5.3 Glijdende en gespreide werktijden

Uit meer gedetailleerde gegevens i.v.m. de arbeidsorganisatie blijkt dat (gekozen) glijdende werktijden voor arbeiders niet bestaan in de sector. Bij de bedienden koos 11,3% voor dergelijk systeem in 2020. Daartegenover staat dat 3,9% van de arbeiders en 1,5% van de bedienden in de sector in een systeem met opgelegde flexibele werkuren werkten. Voorts werkte 1,6% van de arbeiders in de sector met gespreide werktijden (in 2018 werkte 2,0% van de arbeiders en 3,7% van de bedienden in de chemie in een systeem met opgelegde flexibele werkuren en 2,4% van de arbeiders was onderworpen aan een systeem met gespreide werktijden).

Tabel 3-11: Werkijdregeling in 2020 (NACE 20-21-22)

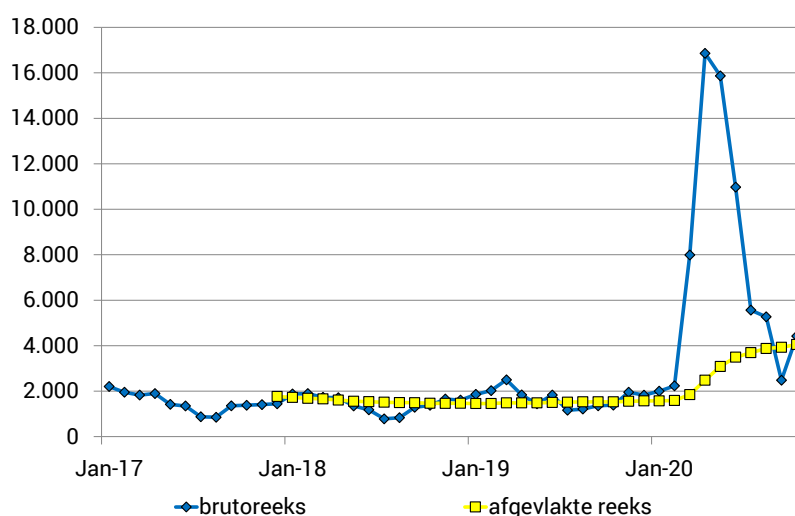
Arbeiders	Mannen	Vrouwen	Totaal
Arbeid in twee ploegen	31,4%	63,5%	34,4%
Arbeid in drie ploegen	15,2%	0,0%	13,8%
Arbeid in vier of meer ploegen	11,4%	0,0%	10,3%
Opgelegde variabele werktijden	4,3%	0,0%	3,9%
Gespreide werktijden	1,8%	0,0%	1,6%
Ander werkrooster	2,0%	0,0%	1,8%
Identieke werktijden	33,9%	36,5%	34,1%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%
Bedienden			
Bedienden	Mannen	Vrouwen	Totaal
Arbeid in twee ploegen	2,1%	1,3%	1,8%
Arbeid in drie ploegen	4,9%	0,0%	3,0%
Arbeid in vier of meer ploegen	1,5%	0,0%	0,9%
Gekozen variabele werktijden	8,9%	15,3%	11,3%
Opgelegde variabele werktijden	1,5%	1,6%	1,5%
Ander werkrooster	3,4%	3,8%	3,5%
Identieke werktijden	77,7%	78,0%	77,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%
Arbeiders + bedienden			
Arbeiders + bedienden	Mannen	Vrouwen	Totaal
Arbeid in twee ploegen	14,3%	7,9%	12,5%
Arbeid in drie ploegen	9,2%	0,0%	6,6%
Arbeid in vier of meer ploegen	5,6%	0,0%	4,0%
Gekozen variabele werktijden	5,2%	13,7%	7,6%
Opgelegde variabele werktijden	2,7%	1,4%	2,3%
Gespreide werktijden	0,7%	0,0%	0,5%
Ander werkrooster	2,8%	3,4%	3,0%
Identieke werktijden	59,5%	73,6%	63,5%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op EAK-basis (Statistics Belgium)

3.6 Tijdelijke werkloosheid

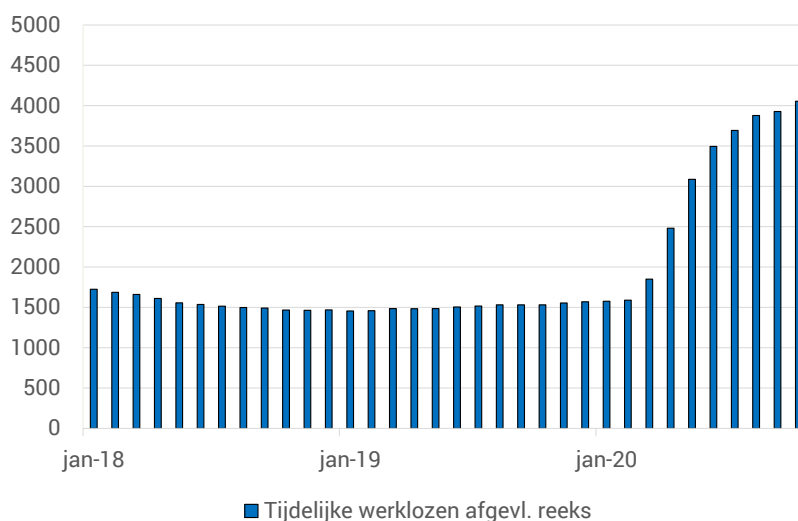
De onderstaande grafieken geven aan dat de tijdelijke werkloosheid in de chemische sector, gemeten volgens de afgevlakte gegevens (over twee jaar, om de invloed wat te verzachten van de buitengewone gegevens die tijdens de inperkingsperiode van maart tot juli 2020 werden geregistreerd), de neiging had te stabiliseren (lichte stijging) in de laatste maanden van 2020 na de sterke stijging als gevolg van de maatregelen die in het kader van de gezondheids crisis werden genomen. Terwijl 1.835 loontrekkers tijdelijk werkloos waren in april 2019, waren ze in april 2020 (tijdens de piek van de gezondheids crisis) met 16.859. Een groot aantal van deze werklozen was actief in de plasticverwerking (zonder de rubbersector) en in de chemische industrie. In de farmaceutische industrie waren ze minder talrijk. De geregistreerde brutogegevens vertoonden wel bruuske schommelingen.

Grafiek 3-12: Ontwikkeling van het aantal tijdelijke werklozen in de chemische sector

Bron: secretariaat CRB op basis van de statistieken na controle van de tijdelijke werkloosheid van de RVA

Grafiek 3-13: Ontwikkeling van het aantal tijdelijke werklozen in de chemische sector

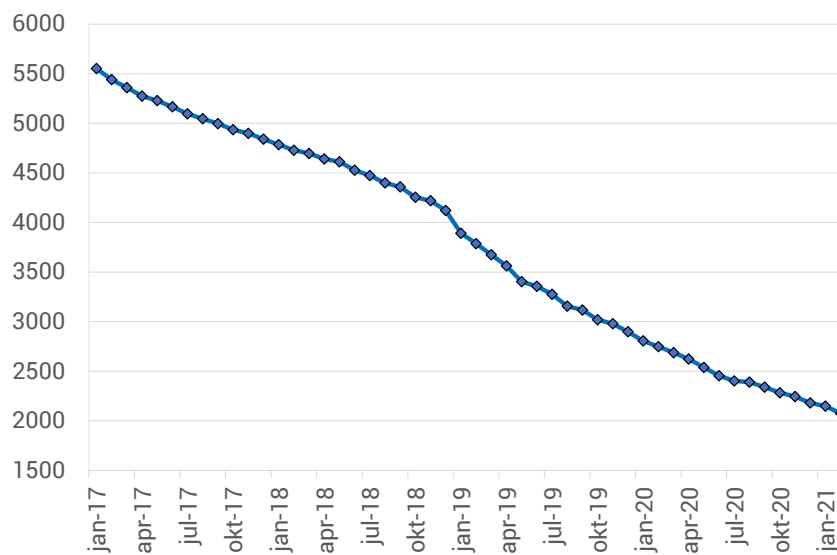
Bron: secretariaat CRB op basis van de statistieken van de RVA en het INR

Voor de gezondheidscrisis was de tijdelijke werkloosheid voor meer dan 90% van economische aard. Tijdens de crisis is de belangrijkste oorzaak van tijdelijke werkloosheid “overmacht” geworden. De federale regering heeft immers een speciale procedure van tijdelijke werkloosheid ingevoerd: tot 31.12.2021 kon tijdelijke werkloosheid als gevolg van het coronavirus als tijdelijke werkloosheid door overmacht wegens corona worden beschouwd. Na een vrijwel volledige afwezigheid van tijdelijke werkloosheid om economische redenen vanaf april 2020, was er in oktober 2020 bijna evenveel tijdelijke werkloosheid om economische redenen als tijdelijke werkloosheid door overmacht wegens corona.

De andere factoren zijn collectieve sluitingen en de “crisisschorsing bedienden”.

3.7 Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelag

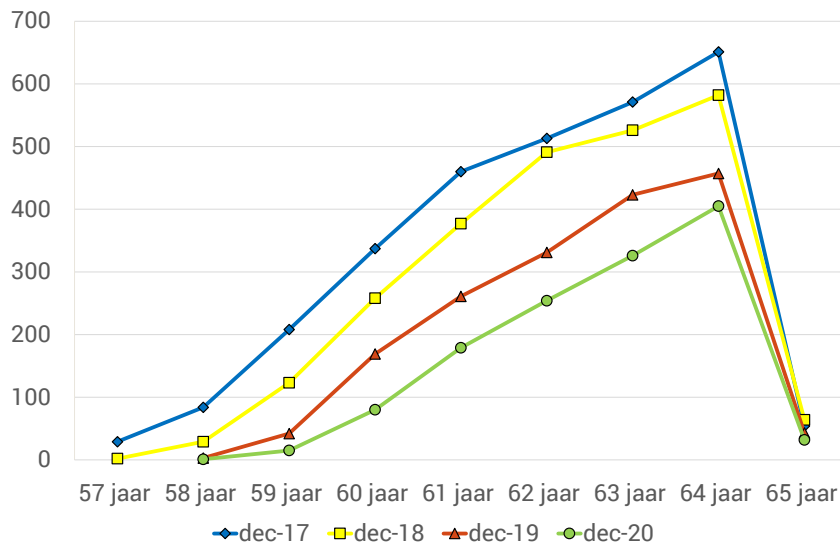
Grafiek 3-14: SWT'ers in de chemische sector

Bron: secretariaat CRB op basis van data van de RVA

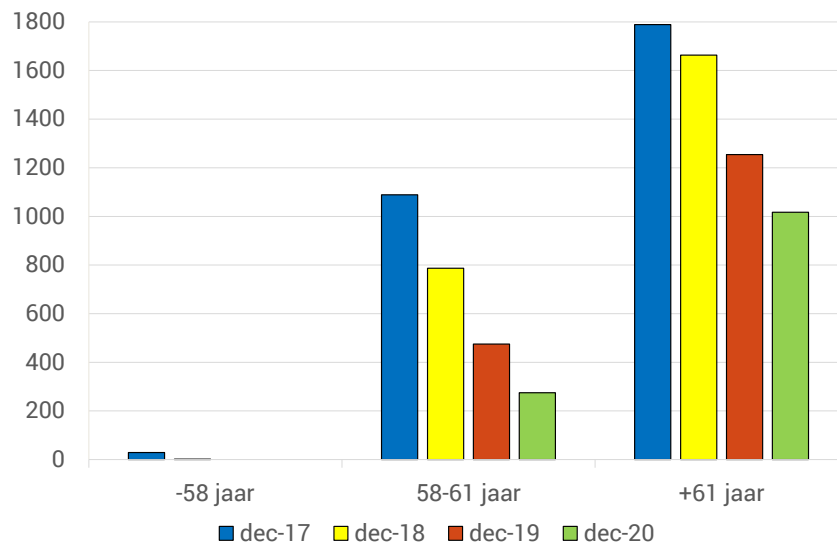
De bovenstaande grafiek toont de maandelijkse ontwikkeling van het aantal SWT'ers (de vroegere bruggepensioneerden) in de chemische sector in de periode 2017-februari 2021. Het aantal SWT'ers daalde continu in deze periode, met een forse versnelling begin 2019 en een vertraging nadien.

In de onderstaande grafieken hebben we de uitsplitsing van de SWT'ers naar leeftijd vergeleken voor de jaren 2017, 2018, 2019 en 2020. De verschuiving van de curve naar rechts illustreert de daling van het aantal SWT'ers.

Grafiek 3-15: Uitsplitsing van het aantal SWT-ers naar leeftijd in de chemische sector

Bron: secretariaat CRB op basis van data van de RVA

Voorts blijkt uit de navolgende grafiek dat het aantal SWT'ers jonger dan 58 tot nul werd herleid, conform de doelstellingen van het Generatiepact. Ook de aandelen van de 58- tot 61-jarigen en van de SWT'ers ouder dan 61 jaar bleven dalen.

Grafiek 3-16: Uitsplitsing van het aantal SWT'ers naar leeftijdscategorie in de chemische sector

Bron: secretariaat CRB op basis van data van de RVA

3.8 Loopbaanonderbreking en tijdskrediet

Loopbaanonderbreking en tijdskrediet zijn “stelsels” die werknemers de mogelijkheid bieden om hun beroepsloopbaan geheel of gedeeltelijk te onderbreken of op te schorten. Sedert 1 januari 2002 is de loopbaanonderbreking in de privésector vervangen door het “tijdskrediet”.

Tijdens de periode van opschorting van de arbeidsovereenkomst of vermindering van de prestaties krijgen de werknemers geen loon, maar ontvangen ze als compensatie een maandelijks uitkering van de RVA. De toegekende uitkering is afhankelijk van de aard van de loopbaanonderbreking (volledig, halftijds...) en van de arbeidsregeling (voltijds of halftijds)¹³.

Het jaarverslag 2020 van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening spreekt niet van ingrijpende veranderingen in deze materie^{14,15}.

De RVA noteerde in 2020 gemiddeld 8.637 personen in de chemische sector die kozen voor één of andere formule van aangepaste werktijden. Dit cijfer lag iets hoger dan in 2019. De stijging kwam volledig voor rekening van de themaverloven (ouderschapsverlof, palliatief verlof en verlof voor medische bijstand) (+800) en deze vertegenwoordigden een groot derde van alle stelsels. Het tijdskrediet (vermindering van prestaties), dat in 2020 licht terugviel tegenover eind 2019 (-410), verklaart het saldo. Voor de periode van 1 mei tot 30 september 2020 werd een speciaal systeem van ouderschapsverlof wegens "corona" ingevoerd. Dat verlof bood de werknemers die ten minste 1 maand in dienst waren de mogelijkheid om hun prestaties met de helft of met een vijfde¹⁶ te verminderen om te zorgen voor hun kind of pleegkind van minder dan 12 jaar. De sterke toename van de themaverloven in 2020 had daar wellicht mee te maken.

¹³ Er zijn diverse systemen en uitzonderingen. De belangrijkste twee formules zijn:

1. Tijdskrediet algemeen stelsel zonder motief: Tot eind 2014 konden werknemers met een loopbaan van minstens 5 jaar als loontrekkende waarvan minstens 2 jaar anciënniteit bij de werkgever in kwestie aanspraak maken op een uitkering voor 1 jaar:
 - ofwel gedurende maximum 12 maanden volledige onderbreking;
 - ofwel gedurende maximum 24 maanden halftijdse onderbreking;
 - ofwel gedurende maximum 60 maanden vermindering met 1/5;
 - ofwel een combinatie van deze stelsels tot een voltijds equivalent van 12 maanden.

Vanaf 1 januari 2015 hebben werknemers die niet-gemotiveerd tijdskrediet opnemen evenwel geen recht meer op een uitkering. Het recht op tijdskrediet blijft voorlopig wel bestaan (zolang cao 103 niet wordt aangepast).

2. Specifiek tijdskrediet voor oudere werknemers = landingsbanen. Ter uitvoering van het regeerakkoord van 1 september 2012 werden de voorwaarden voor toegang tot een landingsbaan (de arbeidsprestaties met 1/5 of 1/2 verminderen en een uitkering genieten) aangescherpt. De leeftijd om een landingsbaan op te nemen werd verhoogd van 50 tot 55 jaar en de loopbaanvoorwaarde van 20 tot 25 jaar. Op 1 januari 2015 werd de leeftijd waarop een werknemer recht heeft op een uitkering opnieuw opgetrokken. De werknemer moet 60 jaar zijn en een loopbaan van minimum 25 jaar en minstens 2 jaar anciënniteit bij de werkgever hebben. Een werknemer heeft wel nog recht op een landingsbaan vanaf 55 jaar, maar dan zonder uitkering en zonder gelijkstelling voor de berekening van de pensioenrechten. Er bestaat wel een uitzondering voor werknemers met zware beroepen. Tot 2014 hadden deze recht op een uitkering in het kader van een landingsbaan vanaf 50 jaar, maar op 1 januari 2015 werd deze leeftijd opgetrokken tot 55 jaar.

Daarnaast is er ook nog tijdskrediet met motief, zoals ouderschapsverlof, palliatief verlof en verlof voor medische bijstand. Voor deze vormen van tijdskrediet betaalt de RVA wel nog onderbrekingsuitkeringen.

Door de wijziging in 2002 neemt het tijdskrediet almaar toe en komt loopbaanonderbreking steeds minder voor sinds 2003. In 2012 waren de meeste vormen van loopbaanonderbreking zo goed als uitgedoofd.

¹⁴ https://www.rva.be/sites/default/files/assets/publications/Rapport_Annuel/2020/Rapport_annuel_NL_Vol2-BIS.pdf

¹⁵ Wel zijn het sinds 1 januari 2016 de VDAB (voor het Vlaams gewest), de FOREM (voor het Waals gewest), Actiris (voor het Brussels hoofdstedelijk gewest) en de ADG (voor de Duitstalige gemeenschap) en niet langer de RVA die de beschikbaarheid van de werklozen van hun ambtsgebied controleren. Die controle wordt uitgevoerd met naleving van de bepalingen van het federaal normatief kader.

¹⁶ Vanaf 1 juli 2020 konden alleenstaande ouders en ouders van kinderen met een handicap ook voltijds corona-ouderschapsverlof nemen.

Tabel 3-12: Aanpassing van de arbeidstijd in de chemische sector (met uitkering)

	Loopbaanonderbreking *		Thematische verloven	Tijdskrediet		Totaal
	Volledige onderbreking	Deeltijdse onderbreking		Volledige onderbreking	Deeltijdse onderbreking	
2017	1	2	2317	62	6015	8397
2018	0	3	2218	73	5815	8109
2019	0	2	2372	68	5805	8246
2020	0	2	3172	63	5400	8637

*Sinds 1 januari 2002 is de loopbaanonderbreking in de privésector vervangen door het "tijdskrediet".

Bron: secretariaat CRB op basis van data van de RVA

4 Mobiliteit van de werknemers in de chemische sector

4.1 Grenswerknemers

Het aantal grenswerknemers in de chemische sector is de voorbije jaren stabiel gebleven. De meeste grenswerknemers zijn mannelijke arbeiders.

Tabel 4-1: Ontwikkeling van het aantal grenswerknemers tijdens de afgelopen jaren in de chemische sector

	Bedienden (V)	Bedienden (M)	Totaal bedienden	Arbeidsters	Arbeiders	Totaal	Totaal grenswerknemers
2019	301	964	1265	116	1547	1663	2928
2020	320	1001	1321	136	1534	1670	2991

Bron: secretariaat CRB op basis van de RSZ-statistieken

Uit de data blijkt dat 70,1% van de grenswerknemers afkomstig was uit Frankrijk, 25,1% uit Nederland, 2% uit Duitsland en bijna 3% uit de andere landen.

Tabel 4-2: Thuisland van de grenswerknemers in 2020-4

Landen	Bedienden			Arbeiders			Totaal
	Vrouwen	Mannen	Totaal	Femmes	Hommes	Total	
Duitsland	16	27	43	1	15	16	59
Frankrijk	183	557	740	116	1240	1356	2096
Nederland	96	368	464	16	270	286	750
Andere landen	25	49	74	3	9	12	86

Landen	Bedienden			Arbeiders			Totaal
	Vrouwen	Mannen	Totaal	Femmes	Hommes	Total	
Duitsland	0,5%	0,9%	1,4%	0,0%	0,5%	0,5%	2,0%
Frankrijk	6,1%	18,6%	24,7%	3,9%	41,5%	45,3%	70,1%
Nederland	3,2%	12,3%	15,5%	0,5%	9,0%	9,6%	25,1%
Andere landen	0,8%	1,6%	2,5%	0,1%	0,3%	0,4%	2,9%

Bron: secretariaat CRB op basis van de RSZ-statistieken

5 Knelpuntberoepen

Knelpuntberoepen zijn beroepen die in verhouding moeilijker worden ingevuld dan andere.

Volgens de VDAB (Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling) zijn er drie mogelijke oorzaken:

- Kwantitatief tekort: er is een te lage uitstroom uit het onderwijs, bijvoorbeeld omdat te weinig studenten die richting kiezen of omdat er geen schoolse opleiding voor bestaat.
- Kwalitatief tekort: de kandidaten beschikken niet over de gevraagde bekwaamheden.
- Specifieke arbeidsomstandigheden: weekendwerk, laag loon, zwaar werk, stress...

De VDAB publiceerde zijn rapport “Knelpuntberoepen in Vlaanderen 2021¹⁷”, waarin de knelpuntberoepen worden beschreven. Ook wordt aangegeven of het probleem kwantitatief dan wel kwalitatief van aard is en of specifieke arbeidsomstandigheden bijdragen tot de tekorten.

Voor de sectoren chemie en kunststoffen haalt de VDAB vijf knelpuntberoepen aan:

- Operator (m/v) energetische en petrochemische installaties
- Operator (m/v) installaties in de chemische industrie
- Operator (m/v) installaties in de farmaceutische industrie
- Machineregelaar (m/v) kunststofverwerking
- Productiemedewerker (m/v) kunststofverwerking

Voor al deze beroepen van de sectoren chemie en kunststoffen worden zowel kwantitatieve als kwalitatieve tekorten vastgesteld. Er wordt in al deze gevallen ook gewezen op de impact van specifieke arbeidsomstandigheden (d.w.z. dat er voldoende werkzoekenden zijn, maar dat ze zich wegens specifieke arbeidsomstandigheden niet beschikbaar stellen voor vacatures. Mogelijke redenen zijn ploegenarbeid, het loon, ongezond of fysiek zwaar werk, stress, een atypisch statuut...).

Voor Wallonië heeft de Forem eveneens een lijst van “Fonctions critiques et métiers en pénurie 2021” gepubliceerd. In deze lijst wordt niet expliciet verwezen naar de sectoren chemie, life sciences en rubber/kunststof, maar diverse beroepen sluiten aan bij de inventaris van de VDAB (opérateur sur appareils de transformation physique ou chimique, technicien de production des industries de process, technicien de laboratoire de contrôle, technicien de validation/qualification, technicien de laboratoire de recherche, responsable des affaires réglementaires). De Forem spoort deze spanningen op via statistieken die worden aangevuld met de opinie van experts¹⁸.

Voor het Brussels hoofdstedelijk gewest stelt Actiris geen lijst van knelpuntberoepen op, maar wel een “lijst van studies die voorbereiden op een beroep waarvoor een significant tekort aan arbeidskrachten bestaat”¹⁹. Bovendien vinden we op de website van de SIEP (Service d’information sur les études et les professions) de navolgende beroepen die “en pénurie” of “en fonction critique” in Brussel, Wallonië en/of de Duitstalige gemeenschap worden beschouwd:

- Productie-ingenieur (m/v) chemische industrie en biofarmacie (BR, DU en WAL)
- Ingenieur (m/v) chemie (BR, DU en WAL)
- Operator/technicus (m/v) productie chemische industrie (BR en WAL)
- Hoofd (m/v) QHSSE (BR en WAL)
- Laboratoriumtechnicus (m/v) QC (BR en WAL)

Bovenop deze specifieke beroepen van de chemische sector vermelden de VDAB, de FOREM en ACTIRIS eveneens een hele reeks knelpuntberoepen (bv. andere technische of informaticaberoepen) die ook in de sectoren chemie en kunststoffen bestaan.

¹⁷ <https://www.vdab.be/sites/default/files/media/files/Knelpuntberoepen%202021.pdf>

¹⁸ https://www.leforem.be/content/dam/leforem/fr/documents/CP_Forem-liste-penuries.pdf

¹⁹ <https://www.actiris.brussels/media/qnv11d3f/opleidingen-die-voorbereiden-op-een-knelpuntberoep-2021-h-606003DB.pdf>

6 Conclusie

Het jaar 2020 werd gekenmerkt door uitzonderlijke gebeurtenissen. In februari 2020 trad immers de Brexit in werking, wat een grote impact heeft gehad op de uitvoer naar en de invoer uit het Verenigd Koninkrijk. Maart 2020 was dan weer het begin van de COVID-19-gezondheids crisis, die de hele samenleving heeft ontwricht en een impact heeft gehad op zowel de economische resultaten van de ondernemingen als de organisatie van het werk.

Werkgelegenheid in de Belgische chemische sector

In 2020 telde de Belgische chemische sector 96.300 loontrekkers. Met de zelfstandigen erbij waren in 2020 96.800 mensen aan het werk in de sector. Met 18,7% van de werkgelegenheid was de chemische sector in zijn geheel de tweede grootste industriële sector qua werkgelegenheid in ons land, na de voedingssector. Tijdens de periode 1997-2020 kwamen er in de sector 3% (2.800) jobs bij, tegenover een verlies van 22,7% (151.800 jobs) in de industrie. Het aandeel zelfstandigen in de totale werkgelegenheid is zeer beperkt.

66,7% van de werkgelegenheid in de chemische sector situeerde zich in Vlaanderen, 30,8% in Wallonië en 2,5% in Brussel.

We onderscheiden drie grote sectoren: de chemische industrie, de farmaceutische industrie (life sciences) en de kunststof-rubbersector. De chemische industrie is gemeten naar werkgelegenheid de grootste, gevolgd door de farmaceutische industrie en de kunststof-rubbersector. Binnen elk van deze sectoren is de "organische basischemie" de grootste sector in de chemische industrie, de "productie van geneesmiddelen" de grootste in de farmaceutische industrie en de "productie van plastic artikelen" de grootste in de kunststof-rubbersector.

De sector telde eind 2019 1.254 ondernemingen: 40,2% daarvan waren kleine ondernemingen met minder dan 10 werknemers, 43,5% had 10 tot 99 werknemers en 16,3% 100 of meer werknemers. De werkgelegenheid is in hoge mate (ca. 82,2%) geconcentreerd in deze laatste groep.

Typologie van de werknemer in de Belgische chemische sector

Met een aandeel van 40,4% waren de arbeiders in 2020 in verhouding minder aanwezig in de chemie dan in de industrie in haar geheel (58,9%). Vrouwen waren met 29% van de jobs sterker aanwezig dan in de hele industrie (23,9%). Ze waren goed voor 36,5% van de bediendenjobs en 17,8% van de arbeidersjobs, tegenover resp. 36,1% en 15,4% in de industrie.

In 2020 was 10,9% van de loontrekkers laaggeschoold, 35,9% middengeschoold en 53,2% hooggeschoold. Tegenover 2018 steeg het aandeel van de hooggeschoolden ten nadele van de middengeschoolden. De sector heeft een hoger scholingsniveau dan de industrie en dan de rest van de economie. In vergelijking met de buurlanden heeft België een hoog aandeel hooggeschoolde werknemers. In Duitsland scoort de middengeschoolde groep het hoogst.

De leeftijdsstructuurcurve week in 2020 wat af van die in de hele economie voor de categorie van de 35- tot 54-jarigen, die talrijker vertegenwoordigd waren. De gemiddelde anciënniteit in de chemie liep licht terug van 12,6 jaar in 2019 tot 12,3 jaar in 2020. De anciënniteit lag ongeveer even hoog in de industrie in haar geheel (12 jaar) en iets lager in de hele economie (10 jaar).

Organisatie van het werk in de chemische sector

Deeltijdarbeid beperkte zich tot 11,8% van de totale werkgelegenheid in de sector in 2020. In vergelijking met 2019 (11,6%) steeg het aandeel van de deeltijdarbeid lichtjes.

Uit een verdeling naar geslacht en beroepsstatuut blijkt dat 25,6% van de vrouwen deeltijds werkte. In 2020 werkten 22,6% van de vrouwelijke bedienden en 42,3% van de arbeidsters deeltijds, tegenover slechts 6,1% van de mannelijke bedienden en 6,9% van de arbeiders. Het aandeel van de deeltijdse arbeid steeg voor arbeiders en arbeidsters en daalde voor mannelijke en vrouwelijke bedienden tegenover 2019.

Volgens de gecentraliseerde gegevens van Eurostat kennen heel wat Europese landen geen deeltijdse arbeid in de chemische sector. Deeltijdwerk is het meest aanwezig in een aantal West-Europese landen, met Nederland op kop.

Volgens de enquête naar de arbeidskrachten werkte een loontrekker in de Belgische chemische sector in 2020 gemiddeld 39 uur per week; voor een voltijder ging het om 40,2 uur en voor een deeltijder om 29,7 uur per week. Voltijdse en deeltijdse bedienden werkten langer dan de arbeiders.

Tegenover 2019 is de situatie in 2020 niet veel veranderd. De wekelijkse arbeidstijd is zeer licht gedaald voor zowel de voltijders als de deeltijders.

In 2020 bedroeg het aandeel van de banen van onbepaalde duur (vaste jobs) 94,6%, tegenover 5,4% voor de banen van bepaalde duur (tijdelijke jobs). Tot in 2019 werden tijdelijke jobs meer uitgeoefend door vrouwen, maar dit was niet meer het geval in 2020. De contracten van onbepaalde duur zijn de regel in België; hun aandeel is groter dan in Duitsland, Nederland en talrijke Europese landen.

In 2020 is de uitzendarbeid tegenover 2019 gestegen in zowel absolute als relatieve cijfers (4.049 uitzendkrachten en 3,9% van de totale werkgelegenheid in de sector).

Het percentage werknemers dat atypische arbeid verricht (avond-, nacht-, zaterdag- en zondagwerk) is eerder gedaald in 2020 tegenover 2019. Deze ontwikkeling geldt evenwel niet voor alle soorten van atypische arbeid; thuiswerk bv. is sterk toegenomen in de context van de gezondheids crisis. Atypische arbeidsvormen komen meer voor bij de Duitse en zeker bij de Nederlandse sectorgenoten. De vergelijking met de verwerkende industrie geeft een gemengd beeld.

Het aandeel van de loontrekkers met "identieke werktijden" - d.w.z. die hun werk op een welbepaald uur moeten beginnen en beëindigen - bedraagt 63,5% in de chemie (2020). Het verschil tussen arbeiders en bedienden is groot. In 2020 werkte 34,1% van de arbeiders met identieke werktijden, tegenover 77,8% van de bedienden. Bijzondere werktijdregelingen zijn dus gebruikelijk bij de arbeiders.

Bijzondere werktijdregelingen zijn gangbaar en de belangrijkste vorm is ploegenarbeid: 23% van de totale werkgelegenheid in de chemie in 2020, wat iets minder is dan in 2019 (23,4%). Ploegenarbeid is wel fors gestegen bij de arbeiders (van 51,6% in 2019 tot 58,5% in 2020).

Het aandeel van de werknemers die in ploegen werkten in de Belgische chemische sector behoorde tot de laagste van Europa (20,8%). In Nederland bedroeg het percentage 32,2%, in Duitsland 27,3% en in Frankrijk 26,1%. Het Europese gemiddelde lag op 29,9%.

De tijdelijke werkloosheid had de neiging te stabiliseren (lichte stijging) in de laatste maanden van 2020 na de sterke stijging als gevolg van de maatregelen die in het kader van de COVID-19-gezondheids crisis werden genomen. Terwijl 1.835 loontrekkers tijdelijk werkloos waren in april 2019, waren ze in april 2020 (tijdens de piek van de gezondheids crisis) met 16.859. Een groot aantal van deze werklozen was actief in de plasticverwerking (zonder de rubbersector) en in de chemische industrie. In de farmaceutische industrie waren ze minder talrijk.

Het aantal SWT-ers (de vroegere bruggepensioneerden) in de chemische sector daalde continu in de periode 2017-februari 2021 en begin 2019 trad zelfs nog een versnelling op.

In 2020 werden gemiddeld 8.637 personen geregistreerd die kozen voor één of andere formule van aangepaste werktijden. Dit cijfer lag iets hoger dan in 2019. De stijging kwam volledig voor rekening van de themaverloven en is wellicht toe te schrijven aan het speciale stelsel van coronaoonderschapsverlof dat van mei tot september 2020 van toepassing was.

Mobiliteit van de werknemers in de chemische sector

Het aantal grenswerknemers in de sector is de voorbije jaren stabiel gebleven. De meeste grenswerknemers zijn mannelijke arbeiders. Uit de data blijkt dat 70,1% van de grenswerknemers afkomstig was uit Frankrijk, 25,1% uit Nederland, 2% uit Duitsland en bijna 3% uit de andere landen.

Knelpuntberoepen

Voor de sectoren chemie en kunststoffen haalt de VDAB vijf knelpuntberoepen aan: operator energetische en petrochemische installaties, operator installaties in de chemische industrie, operator installaties in de farmaceutische industrie, machineregelaar kunststofverwerking en productiemedewerker kunststofverwerking.